

Lapsen kielenkehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa

Katja Kusmin

2021 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Lapsen kielenkehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa

Katja Kusmin
Sosionomi
Opinnäytetyö
Lokakuu, 2021

Katja Kusmin

Lapsen kielenkehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa

Vuosi 2021 Sivumäärä 41

Opinnäytetyön tavoite oli löytää kirjallisuudesta ja tutkimuksista tietoa lapsen kielenkehityksestä ja syventää ymmärrystä lapsen kielenkehityksen tukemisesta varhaiskasvatuksen keinoin. Lisäksi etsittiin toimivia menetelmiä lapsen kielenkehityksen tukemiseen päiväkodissa annettavassa varhaiskasvatuksessa.

Tietoperustassa kerrotaan mitä on varhaiskasvatus, miten se perustuu varhaiskasvatukseen, sekä mitä varhaiskasvatussuunnitelma tarkoittaa. Lisäksi määritellään mitä tarkoittaa lapselle kuuluva tuki varhaiskasvatuksessa. Lapsen kielenkehityksen kuvaamisessa käydään läpi lapsen kielellisen kehityksen kaari esikielellisestä kommunikaatiosta puheen kehitykseen asti. Lisäksi kerrotaan, mitä kielellinen erityisvaikeus tarkoittaa ja mitä viiveitä voi kielenkehityksessä lapsella esiintyä.

Tutkimuskysymyksenä oli miten tukea lapsen kielenkehitystä päiväkodissa varhaiskasvatuksen keinoin ja mitä menetelmiä voidaan käyttää.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin kuvailevaa kirjallisuuskatsausta. Mukaan valittiin kahdeksan tutkimusta lapsen kielenkehityksen tukemisesta ja menetelmistä. Jokainen tutkimus arvioitiin erikseen ja pohdittiin tutkimuksen soveltuvuutta tämän opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin vastaamiseen ja tutkimustulosten hyödyllisyyteen sovellettaessa käytännön varhaiskasvatustyöhön. Arvioinnin pohjalta tehtiin analyysi ja synteesi.

Tutkimustuloksena voidaan sanoa, että pohjana kielenkehityksen tukemisessa on laadukas vuorovaikutus lapsen ja aikuisen välillä. Menetelmistä toimivia ovat Kielinuppu-menetelmä sekä tukiviittomien käyttäminen. Kielenkehityksen tukemisesta varhaiskasvatuksessa tarvittaisiin laajempaa tutkimusta erityisesti lapsinäkökulmasta käsin.

Avainsanat: kielenkehitys, varhaiskasvatus, tuki varhaiskasvatuksessa, menetelmät kielenkehityksen tukemiseen

Katja Kusmin

Supporting a child's language development in early childhood education

Year 2021 Pages 41

The aim of the thesis was to find information in literature and research and to deepen the understanding of supporting a child's language development. In addition, feasible methods were sought to support the child's language development in early childhood education.

The theoretical background explains what early childhood education is, how it is based on the Early Childhood Education Act, and what the early childhood education plan means. The theoretical part also defines what is meant by supporting the child in early childhood education. In describing a child's language development, the child's linguistic development is reviewed, from pre-linguistic communication to speech development. The theory also explains what a special language difficulty means and what kind of delays a child may experience in language development.

The research question is how to support a child's language development in kindergarten through early childhood education and what kind of methods can be used?

The research method is a descriptive literature review. Eight studies on supporting children's language development and methods were selected. Each research was evaluated separately and the suitability of the research for answering the research questions of this thesis was considered in the evaluation. The evaluation also comments on the usefulness of the research results when applied to practical early childhood education. Based on the evaluation, analysis and synthesis were performed.

As a finding of the research, it can be said that the basis for supporting language development is high-quality interaction between the child and the adult and supporting the interaction. Among the methods that work are Kielinuppu method and the use of support signs. There is a need for more research on supporting language development in early childhood education, especially from children's perspective.

Keywords: language development, early childhood education, support in early childhood education, methods to support language development

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	7
3	Varhaiskasvatus.....	7
3.1	Varhaiskasvatustilanne 7	7
3.2	Varhaiskasvatussuunnitelma	8
4	Kielenkehitys.....	9
4.1	Esikielellinen kommunikaatio	10
4.2	Puheen kehitys	12
4.3	Kielenkehityksen viiveet ja kielellinen erityisvaikeus	14
5	Tuki varhaiskasvatuksessa.....	16
6	Opinnäytetyön menetelmälliset ratkaisut	18
6.1	Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä.....	18
6.2	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus	18
6.3	Kirjallisuuskatsauksen vaiheet	19
7	Kirjallisuuskatsauksen tarkoitus ja tutkimusongelman määrittäminen	20
8	Kirjallisuushaku ja aineiston valinta.....	21
8.1	Poissulkukriteerit.....	22
8.2	Hakutulokset.....	22
9	Tutkimukset lapsen kielenkehityksestä ja tutkimusten keskeiset tutkimustulokset	24
10	Analyysi ja synteesi	30
11	Eettisyys ja luotettavuus	35
12	Pohdinta	37
	Lähteet.....	39

1 Johdanto

Opinnäytetyö käsittelee aihetta lapsen kielenkehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa.

Kielten merkitys ympäröivän maailman haltuunotossa on keskeinen. Kielten merkitys näkyy myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa eri luvuissa. Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline, joka tukee ajattelun ja kommunikoinnin kehittymistä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten kielellisten taitojen ja valmiuksien sekä kielellisten identiteettien kehittymistä. (Opetushallitus 2021.)

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi on tutkinut, miten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden asettamat sisällölliset tavoitteet toteutuvat päiväkodeissa. Varhaiskasvatuksen laatu arjessa - Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa -raportti kertoo kielenkehityksen tukemisesta arjessa seuraavanlaisesti. Rikkaan kielellisen ympäristön (ääneen lukeminen, loruttelu, riimittely sekä sanoilla, kirjaimilla, äänneillä ja kielellä leikkiminen) merkitys lapsen ajattelutaitojen, oppimisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymiselle tunnetaan laajasti. Tästä huolimatta vain puolet päiväkotien henkilökunnasta raportoi lukevansa lapsille rikkaa kieltä sisältäviä kirjoja ja tekstejä sekä leikkitelevänsä kielellä päivittäin. Henkilöstö tarvitsi tukea kielellisesti rikkaan ympäristön luomiseen. (Repo ym. 2020, 3-4, 99.)

Tämä opinnäytetyö käsittelee etenkin varhaista kielenkehitystä ja sen tukemista varhaiskasvatuksessa ja juuri päiväkodissa, vaikka varhaiskasvatusta annetaan myös muualla, kuten perhepäivähoidossa ja avoimissa päiväkodeissa sekä leikkipuistoissa. Varhaisen kielenkehityksen tukeminen on pohja, jonka varaan voidaan rakentaa myöhempi tukeminen ja samoja keinoja käyttää myös lapsen kasvaessa.

Kieli on avain kaikkeen: oppimiseen, kaverisuhteisiin ja tunteiden säätelyyn. Varhaiskasvatuksessa on nykyään paljon lapsia, joille suomi on toisena tai kolmantena kielenä. Lisäksi lapset tuntuvat aloittavan varhaiskasvatuspolkunsu entistä nuorempina, jolloin on tärkeää kiinnittää erityistä huomiota varhaiskasvatuksen merkitykseen lapsen kielenkehityksessä. Lapsen kielenkehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa on yksi varhaiskasvatuksen opettajan ydintehtävistä ja tämä opinnäytetyö pyrkii tuottamaan tietoa tämän tehtävän menestykselliseen hoitamiseen.

Opinnäytetyö on toteutettu kuvailevana kirjallisuuskatsauksena, jossa etsitään tietoa, tutkimuksia lapsen kielenkehityksestä. Lisäksi on koottu tietoa menetelmistä, joita voidaan käyttää varhaiskasvatuksen arjessa tukemaan lapsen kielenkehitystä. Tutkimuskysymyksenä on miten tukea lapsen kielenkehitystä päiväkodissa varhaiskasvatuksen keinoin ja mitä menetelmiä voidaan käyttää.

2 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoitus on löytää kirjallisuudesta ja tutkimuksista tietoa lapsen kielenkehityksestä ja syventää ymmärrystä lapsen kielenkehityksen tukemisesta varhaiskasvatuksen keinoin. Käytännön työhön teoriapohjaa sekä menetelmiä käytettäväksi päiväkodin arjessa. Lapsen kielenkehityksen tukeminen auttaa lapsen kokonaisvaltaista oppimista ja edistää hyvinvointia. Tavoitteena on itse oppia uutta, mutta myös tuottaa tiivis tietopaketti muille varhaiskasvatuksen ammattilaisille.

Tutkimuskysymyksenä on miten tukea lapsen kielenkehitystä päiväkodissa varhaiskasvatuksen keinoin ja mitä menetelmiä voidaan käyttää.

3 Varhaiskasvatus

Suomessa varhaiskasvatus on kasvatus- ja koulutusjärjestelmäämme perusta. Sen merkitys lapsen koko oppimisen ja elämänpolun kannalta on suuri. Varhaiskasvatus on lapsen suunnitelmallisen ja tavoitteellisen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostama kokonaisuus, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Varhaiskasvatus tukee lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista sekä edistää hyvinvointia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 7, 19, 22.)

Varhaiskasvatusta voidaan järjestää päiväkodissa, perhepäivähoidossa ja avoimessa varhaiskasvatuksessa, kuten avoimessa päiväkodissa, leikkitoiminnan kerhossa tai leikkipuistoissa. Suomessa lapsilla on subjektiivinen oikeus varhaiskasvatukseen, riippumatta siitä tarvitsevatko vanhemmat työssäkäynnin takia lapselle hoitoa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 17-19.)

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatuslakiin ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 15.)

3.1 Varhaiskasvatuslaki

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatuslaissa. Varhaiskasvatuslain (540/2018) 51 §:ssä kerrotaan, että varhaiskasvatuksen yleinen suunnittelu, ohjaus ja seuranta kuuluvat opetus- ja kulttuuriministeriölle. Varhaiskasvatuksen alueellinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta kuuluvat aluehallintovirastolle. Varhaiskasvatukseen liittyviä asiantuntijaviraston tehtäviä hoitaa Opetushallitus. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018.)

Varhaiskasvatuslaissa (540/2018) tarkoitetun varhaiskasvatuksen tavoitteena on muun muassa: edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä, antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä taustaa. Tavoitteena on myös: mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset ja tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä. Lisäksi tavoitteena on kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja sekä edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä. Kaikkien näiden tavoitteiden toteuttamisessa lapsen kielenkehityksen tukemisella on tärkeä rooli. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018.)

3.2 Varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä oikeudellisesti velvoittava määräys. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuslain perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen. Se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 3-4, 10.)

Varhaiskasvatussuunnitelmassa on monta kohtaa, joita voidaan soveltaa lapsen kielenkehityksen tukemiseen. Esimerkiksi oppimisen alueissa kielten rikas maailma ja varhaiskasvatussuunnitelmassa ovat kohdat monilukutaito ja kielitietoisuus.

Kielen merkitys varhaiskasvatuksessa on erittäin keskeinen, koska kieli määrittää toimintaamme laajassa mittakaavassa. Sen avulla esimerkiksi jäsenämme ajatteluamme, käsittelemme tunteitamme ja olemme vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Käyttämämme kieli on läsnä kaiken aikaa, jopa silloin kun ajattelemme asioita hiljaa itseksemme, kieli toimii ajattelumme välineenä. Kieli ohjaa myös voimakkaasti kulttuuristen tapojen, perinteiden ja stereotyyppien syntymistä, ylläpitämistä ja kumoamista. (Ahonen 2017, 103.)

Kieli määrittää voimakkaasti lapsen käsitystä itsestään: Millainen yksilö minä olen? Miten muut näkevät minut? Kielen avulla lapsi jäsentää paikkaansa sosiaalisessa yhteisössä. Kielen kehittyminen tukee kaikkea lapsen oppimista, esimerkiksi lapsen sosiaalis-emotionaalisten taitojen tukemista ja kieli toimii myös lapsen itsesäätelyn tukena. (Ahonen 2017, 166.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa oppimisen osa-alueissa kielten rikas maailma kerrotaan, että varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten kielellisten taitojen ja valmiuksien sekä kielellisten identiteettien kehittymistä. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen

monilukutaidon kehittymiseen ja lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. Kielelliset identiteetit kehittyvät, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 36-37.)

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsiyys, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 21.)

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisuuden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 27.)

4 Kielenkehitys

Tässä opinnäytetyössä kielellisestä kehityksestä käytetään yhdyssanaa kielenkehitys, vaikka sanaa käytetään yleisesti myös erikseen kirjoitettuna. Kotimaisten kielten keskuksen kielitoimiston ohjepankin ohjeen mukaan, kun peräkkäiset sanat muodostavat merkityskokonaisuuden, ne kirjoitetaan tavallisesti yhteen. Kun sanajonon ensimmäisenä osana on muu kuin perusmuodossa oleva substantiivi, kyseessä on joko yhdyssana tai erillisten sanojen muodostama sanaliitto. (Kotimaisten kielten keskus, 2015.)

Kielen avulla lapsi oppii uusia asioita ja jäsentää havaintojaan. Halu olla yhteydessä toisiin ihmisiin ja jakaa heidän kanssaan asioita voimistaa lapsen pyrkimystä havainnoida ympäristönsä tapahtumia ja kuvata niitä kielellisesti. Kielen avulla lapsi oppii suunnittelemaan toimintaansa, muuttamaan käyttäytymistään ja ohjaamaan toimintaansa. Kielellä on keskeinen vaikutus myös siihen, minkälaisen kuvan lapsi muodostaa itsestään yksilönä. Kielenkehitys sitoutuu myös lapsen tunteisiin ja haluun olla yhteydessä hänelle tärkeisiin ihmisiin. (Nurmi ym. 2015, 41.)

Lapsen kielenkehityksen voidaan ajatella alkavan jo kohdussa sikiön alkaessa kuulla ääniä. Varhainen kehitys muodostaa pohjan myöhemmälle kehitykselle, joten on tärkeää, että lasten kanssa työskentelevät ammattilaiset tuntevat lapsen kielenkehityksen tyypilliset piirteet ja osaavat tukea lasta kulloisessakin kehitysvaiheessa. (Niemitalo-Haapola & Haapala & Ukkola 2020, 9.)

Lapsi reagoi jo sikiöaikana kuulemiinsa ääniin ja näistä muodostuu ensimmäiset kuulomuistijäljet. Riippumatta siitä, mitä kieltä vastasyntyneen elinympäristössä puhutaan, vastasyntyneellä on valmius ottaa vastaan puhetta ja erottaa kielelle ominaisia piirteitä muistan äänistä. Vauvalle syntyy pysyviä muistijälkiä kuulo- ja puhetiedon käsittelyyn liittyvissä aivojen hermosoluverkoissa, kun hän kuulee puhetta ympärillään. On tärkeää, että lapsi kuulee puhetta ja saa jatkuvaa toistoa tästä, näin hän alkaa vähitellen erotella oman äidinkielen merkityksellisiä piirteitä toisistaan. (Nurmi ym. 2015, 27, 37.)

Lapsen kielenkehitys alkaa jo varhain vauvana vuorovaikutuksessa vanhemman kanssa. Vauva viestii koko kehollaan, itkullaan ja ilmeillään ja vanhemman tehtävä on vastata vauvan viesteihin. Näin vauva oppii vuorovaikutustilanteissa tärkeitä taitoja kuten vuorottelua ja toisen huomioimista. Vanhemman avulla lapsi oppii myös sanoja ja niiden merkityksiä. Kielenkehitys on kuitenkin muutakin kuin puhetta. Lapsi oppii, miten katse, äänensävy, ilmeet ja eleet ovat tärkeä osa viestiä. (Aivoliitto 2021.)

4.1 Esikielellinen kommunikaatio

Varhaiset vuorovaikutustaidot ovat kielenkehityksen perustana. Esikielellisessä vaiheessa kehitys on vahvasti jatkumollista. Aivan varhaisimmatkin vauvan keinot ilmaista itseään sekä vauvan vähitellen kehittyvä tietoisuus omasta sekä toisten toiminnasta rakentavat pohjaa myöhemmissä kehitysvaiheissa ilmaantuville taidoille. (Paavola-Ruotsalainen & Rantalainen 2020, 18.)

Esikielellisessä kommunikaatiossa lapsi pyrkii saamaan huomiota toiselta ihmiseltä käyttäen katseita, ääntelyä, ilmeitä, liikkeitä ja eleitä. Lapsen esikielellisessä kehityksessä on kolme vaihetta. Ensimmäistä vaihetta kutsutaan kahdenväliseksi tai ei-tavoitteelliseksi kommunikaatioksi. Tässä vaiheessa lapsi suuntautuu kahdenkeskiseen vuorovaikutukseen hoitajansa kanssa tarkkailemalla ja toistamalla tämän kasvoniilmeitä ja matkimalla ääntelyä. Näin lapsi muodostaa keskustelun mallit, joissa esiintyy hienosäätöistä tunneilmaisujen ja huomion yhteensovittamista. Puolen vuoden ikään mennessä lapsi oppii toiseen ihmiseen suuntautumista, vuorottelua ja tunneilmaisujen sävyjä, joita voidaan kutsua vuorovaikutuksen perussäännöiksi. Ensimmäinen vaihe ulottuu syntymästä noin 6 kuukauden ikään. (Nurmi ym. 2015, 36.)

Esikielellisen kehityksen toinen vaihe on tavoitteellinen eli kolmenvälinen kommunikaatio. Kun lapsi kiinnostuu ympäristönsä esineistä ja ryhtyy tutkimaan niitä, hänen kehityskulkunsa

kahdenkeskisestä viestinnästä kolmenväliseksi aktivoituu. Lapsen kyky seurata toisen ihmisen katsetta alkaa kehittyä ja lapsi siirtää katsettaan kiinnostavasta esineestä vaikkapa äitiin ja haluaa jakaa hänen kanssaan yhteisen huomion kohteen. Kun lapsi alkaa osoitella esineitä, sitä pidetään merkinä siitä, että lapsi on siirtynyt kahdenvälisestä tunteiden jakamisesta tavoitteelliseen kommunikaatioon. Tämä toinen vaihe ulottuu noin 6-8 kuukauden iästä puoleentoista vuoden ikään. (Nurmi ym. 2015, 36-37.)

Tässä esikielellisen kehityksen toisessa vaiheessa olevia lapsia on jo varhaiskasvatuksen piirissä. Kun Kelan maksama vanhempainraha päättyy, lapsi on noin 9 kuukauden ikäinen ja osa lapsista aloittaa jo tällöin varhaiskasvatuksessa. Vanhempainrahakauden jälkeen perhe voi toki saada kotihoidon tukea. Kotihoidon tukeen on oikeus, jos alle 3-vuotiaalla lapsella ei ole kunnallista varhaiskasvatuspaikkaa. (Kela 2021.) Esimerkiksi Helsingissä kotihoidon tuen Helsinki-lisä (264 euroa) poistettiin 1.6.2021 alkaen 1 vuotta täyttäneiltä lapsilta. Tämä tarkoittaa sitä, että yhä useampi lapsi Helsingissä aloittaa varhaiskasvatuksessa vuoden täytettyään ja tämä olisi hyvä huomioida myös lapsen kielenkehityksen tukemisessa. (Helsingin kaupunki, 2021.)

Esikielellisen kehityksen viimeinen eli kolmas vaihe muodostuu esikielellisen ja kielellisen kommunikaation rinnakkain esiintymisestä. Tämä vaihe ajoittuu 12-24 kuukautta aikavälille ja on osittain päällekkäinen toisen vaiheen kanssa. Lapsi käyttää sanojen ohella vielä runsaasti esikielellisen kommunikaation muotoja. Esikielelliset taidot eivät häviä kokonaan kehityksen myöhemmissäkään vaiheissa, vaan ne esiintyvät rinnakkain puheen kanssa. (Nurmi ym. 2015, 37.)

Kielen ja puheen kehityksen kannalta keskeisimpänä esikielellisen kehitysvaiheen merkkipaaluna pidetään lapsen kykyä tavoitteelliseen kommunikointiin. Lapsi siis alkaa oivaltaa, että hän pystyy omalla toiminnallaan vaikuttamaan ympäristöönsä. (Paavola-Ruotsalainen & Rantalainen 2020, 19.)

Lapsen verbaalisen ilmaisun puuttuminen tai sen vähäisyys eivät vähennä tai heikennä lapsen tarvetta vastavuoroiseen vuorovaikutukseen. Valitettavasti Karvin (Kansallinen Koulutuksen Arviointikeskus) varhaiskasvatuksen laatua kartoittavan arviointiraportin mukaan edelleen osa varhaiskasvatuksen ammattilaisista uskoo virheellisesti, ettei lapsen kanssa voida keskustella vastavuoroisesti ennen kuin tämä oppii puhumaan. (Repo ym. 2019, 97-98.) Tämä uskomus on paitsi hämmentävä myös erittäin haitallinen. Sillä kieli ei voi kehittyä kuin vuorovaikutuksessa. Mikäli aikuinen olettaa, ettei pieni lapsi kykene vastavuoroisuuteen vuorovaikutuksessa, tämä rajaa lukemattomia tärkeitä vuorovaikutuskokemuksia päivästä pois. (Ahonen & Roos 2021, 63.)

4.2 Puheen kehitys

Lapsella on synnynnäinen tarve vuorovaikutukseen ja sitä kautta lähtee liikkeelle paitsi vuorovaikutustaitojen kehitys myös kielen ja puheen kehitys. Nykytutkimukset korostavat sitä, että vuorovaikutustaitojen ja kielellisten taitojen kehittyminen liittyy monien samanaikaisesti vaikuttavien järjestelmien toimintaan ja niiden vaikutukseen toinen toisistaan. Kehityksen juuret ovat lapsen synnynnäisessä kiinnostuksessa toisia ihmisiä kohtaan ja tarpeessa osallistua sosiaaliseen vuorovaikutukseen. (Paavola-Ruotsalainen & Rantalainen 2020, 18-19.)

Äänteellinen kehitys edellyttää, että lapsella on toimivat aistijärjestelmät, ääntöelimistö ja hermoverkot. Näiden lisäksi tarvitaan myös puheen havaitsemiseen, käsittelyyn ja tuottamiseen liittyvien monipuolistentaitojen hallintaa, kuten kielen äännepiirteiden erottelua ja puheliikkeiden ohjailua. Lapsen oma halu kommunikoida ja ilmaista itseään on puheen ja kielenkehityksen keskeisiä asioita. (Kunnari & Savinainen-Makkonen 2020, 60, 70.)

Ääntelyn varhaiskehitys noudattaa aluksi universaalia kehityskulkua. Kuulo ja puheen havaitseminen luovat perustan äänteiden oppimiselle. Vastasyntyneen ääntely sisältää vegetatiivista ääntelyä (kuten nikottelua, yskimistä, aivastelua, röyhtäilyä) ja refleksiivistä itkuääntä. Vähitellen lapsen ääntely alkaa muistuttaa jotakin äännettä. Lapsi harjoittelee erilaista ääntelyä ja äänteiden jäljittely on seurausta kuuloaistilla havaittujen erojen huomaamisesta sekä taidosta hallita äänihuulien liikkeitä. Ääntelyn kehittyminen on myös kiinteässä yhteydessä aikuisen ja lapsen välisen kiintymyssuhteen muodostumiseen. Puolen vuoden jälkeen lapsen ääntely alkaa yhä enemmän muistuttaa sen kielen äänteellisiä ominaisuuksia, joita lapsi kuulee päivittäin ympärillään puhuttavan. Äänteet, jotka eivät kuulu ympäristön käyttämään kieleen, karsiutuvat pois. (Nurmi ym. 2015, 37-38.)

Jokelteluun siirtyminen on tärkeä vaihe lapsen kehityksessä, koska siitä muodostuu perusta myöhemmin tapahtuvalle kielen omaksumiselle. Lapset aloittavat jokeltelun noin 6-7 kuukauden iässä. Kun lapsi yhdistää erilaisia tavuja ja toistaa niitä, jokeltelu alkaa muistuttaa sanoja. Aikuinen voi lasta kannustamalla lisätä jokeltelun määrää ja näin auttaa lapsen kielenkehityksessä. Konsonantteja sisältävä ja monipuolinen jokeltelu on yhteydessä ensisanojen varhaiseen ilmaantumiseen sekä myöhempisiin fonologisiin taitoihin. (Nurmi ym. 2015, 38.)

Lapsilla on synnynnäisiä valmiuksia, joiden yhdistelmistä syntyy uusia taitoja, jotka mahdollistavat kielen oppimisen. Kielenkehityksen toiminnallista perustaa voidaan kuvata seuraavanlaisesti. Lapsi seuraa esineitä katsellaan ja haluaa tutkia niitä suullaan ja käsillään. Lapsella on myös taipumus suuntautua muihin ihmisiin, seurata katseella eleitä ja ilmeitä ja kuunnella puheääntä. Lisäksi lapselle kehittyy taito yhdistää eri aistihavaintoja. Lapsi oppii yhdistämään eri aistikanavien kautta tulevaa tietoa ja näin alkaa kehittyä jäljittely. Lapsi poimii ympäristöstään toimintoja, ääniä ja eleitä, jotka liittyvät paitsi kieleen myös koko kulttuuriin. Lapsella varhaisena taitona voidaan pitää myös havaintoihin ja motoriikkaan liittyvien

aivoalueiden yhteistyötä ja järjestäytymistä aivoissa jo sikiövaiheesta lähtien. Lisäksi on oppimista tukeva tiedonkäsittelykyky jo ihan vauvan aivoissa. Nämä varhaiset valmiudet liittyvät yhteen lapsen ensimmäisen ikävuoden loppupuolella ja muodostavat uusia valmiuksia ja luovat kielenkehityksen toiminnallista perustaa. (Nurmi ym. 2015, 39.)

Puheen tuotto edellyttää monimutkaisten kognitiivisten, kielellisten ja motoristen toimintojen yhdistämistä. Puheen tuoton prosessi jaetaan useimmiten neljään vaiheeseen, jotka ovat: Puhujan halu kommunikoida eli idea, joka halutaan viestiä; Ilmaisun kielentäminen; Ilmaisun suunnittelu ja motorinen ohjelmointi ja Motoristen käskyjen lähettäminen lihaksille. Toiminnan tasolla ilmaistuna: Lapselle syntyy ajatus: ”Haluan tuon mitä voi heittää.” Lapsi valitsee lauserakenteen, sanat ja äänteet, joilla saa ideansa viestitettyä: ”Anna pallo.” Lapsi suunnittelee ja ohjelmoi ne motoriset liikeradat, jotka vaaditaan ilmaisun viestimiseksi. Lopuksi lapsi tuottaa ne lihasliikkeet, jotka vaaditaan halutun ilmaisun viestimiseksi. (Kunnari & Savinainen-Makkonen 2020, 63.)

Lapsi ymmärtää sanoja ja kieltä jo paljon ennen kuin itse osaa puhua. Lapsi ymmärtää kieltä enemmän kuin pystyy sitä tuottamaan. Ensimmäisten sanojen ymmärtämisen ja tuottamisen välillä on yleensä viive. Elekielellä tapahtuvaa kommunikointia pidetään siltana kielen ymmärtämisen ja tuottamisen välillä. Toisen ikävuoden aikana lapsi vähitellen alkaa ymmärtää, että sanat ovat yhteisöllisesti sovittuja nimiä eri asioille ja tapahtumille, joita voidaan yleistää vain tiettyjen sääntöjen mukaan. Ensimmäisten sanojen oppiminen etenee hitaasti ja kestää useita kuukausia. Tuottavan sanaston nopea kasvu alkaa puolentoista vuoden iässä ja tällöin lapsen kokonaissanasto on 30-50 sanaa. Toki tässä esiintyy suurta yksilöllistä vaihtelua lasten välillä. (Nurmi ym. 2015, 43.)

Sanojen omaksuminen on aluksi hidasta, ja siksi toisella ikävuodella oleva lapsi tavallisesti täydentää ilmauksiaan ilmeillä, eleillä ja leikkitoiminnoilla, jotta tulisi ymmärretyksi. Eleet tukevat siirtymistä puhutun kielen käyttöön. Lapsi oppii ensin yhdistämään eleitä ja sanoja ja tämän opittuaan oppii vähitellen yhdistämään myös puhuttuja sanoja toisiinsa. (Paavola-Ruotsalainen & Rantalainen 2020, 25-26.)

Kahden ja neljän ikävuoden välillä lapsen sanavarasto laajenee huomattavaa vauhtia, sillä lapsi oppii keskimäärin 10 uutta sanaa joka päivä. Ensin lapsi oppii perussanaston, joka käsittää noin 30-50 sanaa ja joka koostuu lähinnä substantiiveista ja verbeistä. Perussanaston vakiinnuttua lapsi alkaa pikkuhiljaa taivuttaa, yhdistellä ja johtaa sanoja. Noin kolmen vuoden iässä adjektiivien määrä sanastossa alkaa lisääntyä ja neljän vuoden iässä paikkaa ja sijaintia osoittavat määreet tarkentuvat ja muuttuvat monipuolisimmiksi. Kolmen vuoden ikään mennessä lapsen puhe on kehittynyt lähes täysin ymmärrettäväksi. Neljän vuoden iässä lapsen puhe on monipuolista ja käytettyjen lauserakenteiden ja sanaston tarkkuus on lisääntynyt huomattavasti. (Nurmi ym. 2015, 43-49.)

Kolmevuotias lapsi opettelee innokkaasti uusia sanoja ja osaa tuottaa sanayhdistelmiä, joissa sanat taipuvat. Sanastossa on eniten substantiiveja ja verbejä, mutta adjektiivien, pronomien ja partikkeleiden eli apusanojen käyttö yleistyy. Kolmevuotiaana myös taivutusmuotojen käyttö laajenee, vaikka lapsi usein käyttääkin myös ”omatekoisia” muotoja ja taivutuksia. Neljävuotiaana lapsen puhe on lähes kokonaan ymmärrettävää. Lapsi käyttää apuverbejä ja eri aikamuotoja ja taivuttaa verbejä eri persoonamuodoissa. Lapsen kielellinen tietoisuus laajenee ja hän osaa erilaisia sana- ja loruleikkejä. Lapsen puheessa esiintyy kielto-, käsky- ja kysymyslauseita sekä adjektiivien vertailuasteita. Lapsi osaa myös ilmaista esineiden paikkaa ja sijaintia. (Lyytinen 2014, 65.)

Viisivuotiaana lapsen puheessa esiintyy eri sanaluokan sanoja samassa suhteessa kuin aikuisten arkipuheessa. Sanojen ääntäminen on yleiskielen mukaista ja lapsi hallitsee sanojen taivuttamisen ja lauseiden muodostamisen perussäännöt. Tarinankerrontataidot kehittyvät ja lapsen ilmaisut tarkentuvat esimerkiksi ajan ilmaisussa, paikan ja sijainnin kuvauksissa. Kuusivuotiaana lapsi hallitsee jo yli 10 000 sanaa. Lapsi osaa nimetä sujuvasti esineitä ja symboleja. Hän oivaltaa, että sanat muodostuvat erillisistä äänneistä ja havaitsee sanojen äänneeroja. Hän oppii yhdistämään, poistamaan, lisäämään ja laskemaan äänneitä. Kuuden vuoden iässä lapsi omaksuu vuorovaikutuksen perustaidot; hän oppii kuuntelemaan keskittyneesti puhetta ja esittämään kysymyksiä kuulemastaan. Lapsi osaa vastata kysymyksiin ja puhua vuorotellen sekä osaa toimia annettujen ohjeiden mukaisesti. (Lyytinen 2014, 65.)

4.3 Kielenkehityksen viiveet ja kielellinen erityisvaikeus

Lapsen kielellinen kehitys etenee yleensä tyypillisesti ilman, että sitä tarvitsee erityisesti tukea. Lapsen varhaisessa kommunikoinnissa ja kielen oppimisessa on suuri yksilöllinen vaihtelu. Kussakin kehityksen vaiheessa lapset eroavat toisistaan esimerkiksi sanaston laajuuden, kielellisten rakenteiden ja kommunikoinnin taitojen suhteen. Osalla lapsista puhuttu kieli ei kuitenkaan kehitykään tyypilliseen tahtiin ja kielenkehityksessä saattaa esiintyä ongelmia.

Tutkijoita on askarruttanut jo vuosikymmeniä, miksi normaalisti kehittyneillä lapsilla on vaikeuksia oppia äidinkieltään. Kielellisten ongelmien taustasyt ovat osin vielä epäselviä. Lapsen kielellinen kehitys on monimuotoinen prosessi ja yksilölliset vaihtelut suuria. Noin 20 % lapsista puheen ja kielenkehitys ei etene odotusarvon mukaisesti, vaan siinä ilmenee erilaisia hankaluuksia. Tällöin ei kuitenkaan vielä puhuta kielen kehityksen erityisvaikeudesta. (Ervast & Leppänen 2010, 212.)

Tutkijoiden mukaan ensimmäiset merkit kielenkehityksen viiveistä voisivat olla nähtävissä jo ääntelyn kehityksessä. Sanojen ymmärtämisen hidas kehitys ja vähäinen ääntely vuoden iässä voivat ennakoita myöhempiä kielenkehityksen ongelmia. (Nurmi ym. 2015, 38.)

Tutkimus osoittaa, että kielenkehitykseen vaikuttavat lapsen yksilölliset kognitiiviset rakenteet ja taidot eli aisti- ja havaintotoiminnot, muisti ja ajattelu, sekä sosioemotionaaliset taidot. Kielen kehittymistä ohjaavat yksilön sisäiset neurobiologiset tekijät, joista iso osa on geneettisesti määräytyneitä, sekä ympäristöstä tulevat, virittävät, rikastavat ja säätelevät tekijät. Normaaliin kielenkehitykseen kuuluvan vaihtelun ohella lasten varhaiset puheen ja kielenkehityksen viiveet ja vaikeudet ovat suhteellisen yleisiä. Eri selvitysten mukaan 3-7 prosentilla lapsista on ainakin lieviä puheen ja kielenkehityksen vaikeuksia. Vaikka kaksivuotias puhuisikin vain vähän ja uusien sanojen omaksuminen olisi hidasta, ei tarvitse huolestua, mikäli lapsi ymmärtää hyvin puhetta ja noudattaa ohjeita eikä häneen tai hänen kasvuympäristöönsä liity erityisiä riskitekijöitä. (Koivula & Laakso 2017, 113-115.)

Tavallisesti vanhemmat tai muut lapsen lähiympäristön aikuiset huolestuvat noin 2-3-vuotiaan puhumattomuudesta tai hyvin niukasta puheentuotosta. Tyypillisiä kielellisen kehityksen ongelmien oireita ovat muun muassa ensisanojen hidas ilmaantuminen, vaikeus sanojen yhdistämisessä lauseiksi sekä puheentuoton virheet, jotka eivät ole välttämättä tyypillisiä samanikäisille tavanomaisesti kehittyneille lapsille. Tutkimuksissa on havaittu, että lapsista, joilla on viivästynyt puheenkehitys, noin puolet saavuttaa kuitenkin ikätoverinsa 2-3 vuoden iässä huolimatta kielenkehityksen hitaasta alusta. Viivästyneestä kielenkehityksestä puhutaan silloin, kun noin kaksivuotias lapsi ei puhu lainkaan tai hänen sanavarastonsa on hyvin vähäinen tai hän ei yhdistele vielä sanoja. (Ervast & Leppänen 2010, 212.)

Kielihäiriöistä puhutaan, kun lapsen kielelliset taidot eivät riitä kielen avulla tapahtuvaan tehokkaaseen kommunikointiin. Kielenkehitystä voidaan arvioida kehityspsykologisesta tai lingvistikisestä lähtökohdasta. Kehityspsykologisessa lähtökohdassa lapsen kielelliset taidot suhteutetaan ikään ja lingvistisessä lähtökohdassa kielen osataidot suhteutetaan lapsen muuhun kehitykseen. (Pitkänen 2015, 18.)

Kielellisestä erityisvaikeudesta puhutaan silloin, kun noin kolmevuotias muutoin normaalisti kehittynyt lapsi ei puhu tai hänen puheensa on hyvin epäselvää ja niukkaa tai hänellä on puheen ymmärtämisessä ongelmia. Oleellista on se, ettei kielellisiä ongelmia voida selittää esimerkiksi neurologisella sairaudella, kuulovammaisuudella tai kehitysvammaisuudella. Kielellisen erityisvaikeuden kliinisen diagnoosin tekeminen perustuu moniammatillisen työryhmän tekemiin arviointeihin ja tutkimuksiin. Kielellisen erityisvaikeuden diagnoosi tehdään yleensä 4-6 vuoden ikäiselle. Kielellistä erityisvaikeutta arvioidaan olevan päiväkotikäisillä lapsilla eri tutkimusten perusteella noin 7 prosentilla. Kielellinen erityisvaikeus heijastuu yleensä myös lapsen kommunikatiivisiin ja oppimiseen sekä sosiaalisiin taitoihin. (Ervast & Leppänen 2010, 212, 220.)

5 Tuki varhaiskasvatuksessa

Jokaisella lapsella on lakisääteinen oikeus saada tarvitsemaansa tukea. Lainsäädäntö ohjaa jokaista varhaiskasvatuksen ammattilaista lapsen tuen tarpeiden varhaiseen tunnistamiseen ja niiden perusteella valittuihin laadukkaisiin tukimuotoihin. Usein suhteellisen pienilläkin toiminnoilla on suuri vaikutus lapsen taitojen kehittymiseen. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten kannattaa ohjata lasta negatiivisen palautteen sijasta kohti toimivia toimintamalleja. Varhaiskasvatuksessa tehdään arvokas pohjatyö lapsen koulutietä varten. (Sandberg 2021, 12-14.)

Varhaiskasvatuksen ammattilaisilla tulee olla vahvuusperustainen työote, jossa tunnistetaan myönteisen vuorovaikutuksen merkitys ihmisten välisessä toiminnassa. Vahvuusperustaisen tuen tärkein elementti onkin yhteisön vuorovaikutustaidot. Etsitään lapsen vahvuuksia ja kiinnitetään huomiota lapsen onnistumisen kokemuksiin. Jokainen lapsi, myös tukea tarvitseva, tarvitsee varhaiskasvatuksessa osaamisen tunnistamista, vahvuuksien sanoittamista ja onnistumisen kokemuksia. Onnistumiset motivoivat lasta harjoittelemaan lisää ja ottamaan haltuun uusia taitoja. Onnistumiset rakentavat lapselle kasvun asennetta eli ymmärrystä siitä, että jokainen pystyy oppimaan lisää tuen tarpeista huolimatta. Vahvuusperustaiseen tukeen kuuluvat laadukas pedagogiikka, monet erityispedagogiset tukimuodot sekä ratkaisukeskeisyys. Vahvuusperustaisen toimintakulttuurin monet näkökulmat muovaavat lapsen ajatuksia itsestään, toisista yhteisön jäsenistä, tärkeistä yhteisistä arvoista, myönteisen vuorovaikutuksen merkityksestä, turvallisesta ilmapiiristä, yhteistyöstä sekä arjen vahvuusperustaisista toimintatavoista. (Sandberg 2021, 20-23.)

Yleinen tuki kuuluu kaikille lapsille, ja se on laadukasta pedagogiikkaa. Yleiseen tukeen kuuluu esimerkiksi seuraavia asioita: rakentava vuorovaikutus, jokaisen lapsen vahvuusperustainen huomioiminen, rakentava ja ohjaava palautteenanto, turvallisen ilmapiirin luominen ryhmään ja leikin ohjaaminen. Yleiseen tukeen kuuluu myös arjen struktuurien käyttöön ottaminen, tilanteiden ennakointi, osallistamisen menetelmät, joustavien ryhmien muodostaminen, ympäristön räätälöinti sekä tärkeänä asiana sensitiivisyys. (Sandberg 2021, 32.)

Jokaisen lapsen vahvuudet tulee selvittää ja juuri nämä vahvuudet ja lapsen kiinnostuksen kohteet ovat pedagogisen toiminnan lähtökohtana. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kuvataan, mitä pitäisi tehdä lapsen kanssa, jotta hänen taitonsa kehittyvät. Suunnitelmaan kirjataan millaisia pedagogisia menetelmiä ja ehkä myös apuvälineitä käytetään juuri tämän lapsen kanssa arjen tilanteissa. Kuvataan täsmällisesti konkreettisia pedagogisia menetelmiä, joita lapsi tarvitsee varhaiskasvatuksessa. (Sandberg 2021, 38-39.)

Jos yleinen tuki ei riitä, niin sitten varhaiskasvatuksessa tehdään pedagoginen arvio, jonka perusteella laaditaan lapselle oppimissuunnitelma tehostettua tukea varten. Pedagogisessa arviossa arvioidaan, että tarvitseeko lapsi vahvempaa tehostettua tukea ja arviossa esitetään moninäkökulmainen lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne. Yleisessä tuessa oppimisen

suunnitelma on vapaaehtoinen, mutta lakisääteisessä tehostetussa tuessa pakollinen. Suunnitelmaan kirjataan ne pedagogiset ratkaisut ja menetelmät, joilla lapsen kasvua ja oppimista voidaan tukea tehostetussa tuessa. Asiakirjaan dokumentoidaan, miten yhteistyötä toteutetaan huoltajien ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden kanssa. Eri toimijoiden vastuunjako tulee suunnitella ja kirjata oppimissuunnitelmaan. Vaikka pedagoginen asiakirja tehostetun tuen aikana on salainen, lapsen pedagogisen tuen toimintamenetelmien kuuluu olla tiedossa kaikilla lapsen kanssa toimivilla aikuisilla. (Sandberg 2021, 33-38.)

Jos tämäkään ei riitä, niin tukea lisätään tekemällä pedagoginen selvitys, jonka perusteella lapselle järjestetään erityistä tukea. Erityinen tuki on tukijärjestelmän korkein porras ja erityisen tuen päätös on hallintopäätös. Erityisen tuen päätöksessä tulee ottaa kantaa lapsen pääsääntöiseen opetusryhmään ja mahdollisesti tarvittaviin tulkitsemis- ja avustajapalveluihin sekä muihin lapsen tarvitsemiin palveluihin. (Sandberg 2021, 36-37.)

Miten erityisesti juuri lapsen kielellistä kehitystä voisi tukea? Esimerkkejä varhaisen kielellisen kehityksen tukemisesta. Lapsen huomion kohteessa olevien asioiden ja esineiden nimeäminen, lapsen ääntelyn jäljittely, lapsen ilmauksen laajentaminen ja kielentäminen eli tilanteeseen liittyvien tapahtumien ja asioiden kuvaileminen. (Paavola-Ruotsalainen & Rantalainen 2020, 33.)

Varhaista äänteellistä kehitystä voi tukea arjessa vastavuoroisella keskustelulla, aktiivisella puheen mallintamisella ja hoivapuheen käyttämisellä. Hoivapuheella tarkoitetaan aikuisen lapselle suuntaamaa puhetta, joka on mukautettu rakenteeltaan lapsen kielellisen kehitystason mukaiseksi ja jossa ilmaistaan hoivaa, myötätuntoa ja muita tunnetiloja, joiden avulla lapsi pysyy mukana jaetussa tilanteessa. (Kunnari & Savinainen-Makkonen 2020, 59, 70.)

Lapsen äänteellistä kehitystä voidaan edistää yleisiä vuorovaikutustaitoja tukemalla ja aktiivisen kommunikoinnin roolia vahvistamalla. Koska lapsen oma halu kommunikoida ja ilmaista itseään on kielenkehityksen keskeisiä taustatekijöitä, siksi on tärkeää oppia tuntemaan millaiset vuorovaikutustilanteet ja sanat kiinnostavat lasta ja innostavat oman ääntelyn tuottamiseen. Pienen lapsen äänteellisen kehityksen tukemisessa korostuu äänne- ja tavurakenteeltaan helppojen sanojen suosiminen. Leikki-ikäisen lapsen äänteellistä kehitystä voidaan tukea huomioimalla lapsen kiinnostuksen kohteet ja käyttämällä puheen rinnalla eleitä, ilmeitä, osoittamista ja kehonkieltä, jolloin lapsi voi kehittyä aktiiviseksi kommunikoidjaksi ja saada ilmaista ajatuksiaan. Kannattaa keskittyä siihen, mitä lapsi sanoo, eikä siihen miten hän asiansa sanoo ja hyväksyä puheessa esiintyvät ikätyypilliset muuntumat, mutta antaa lapselle malli sanan oikeasta muodosta. Vähän puhuvan lapsen kanssa suositaan sanoja, jotka ovat äännerakenteeltaan yksinkertaisia ja toistetaan arjessa usein esiintyviä, lapselle tärkeitä sanoja sekä laajennetaan lapsen sanavarastoa nimeämällä esineitä, ihmisiä ja muita ympäristön asioita. (Kunnari & Savinainen-Makkonen 2020, 59, 70, 73.)

Lapsen kielellistä kehitystä voidaan tukea varhaiskasvatuksessa, siinä missä kaikkia muitakin lapsen oppimisen osa-alueita ja se onkin juuri varhaiskasvatuksen opettajan ydintehtävää. Päiväkodin perusarjessa on paljon tuttuja käytänteitä, jotka tukevat hyvin lapsen kielellistä kehitystä, kuten lorujen käyttäminen, laulaminen ja lapsille lukeminen. Kielenkehityksen tukemisessa käytetään usein myös ACC-menetelmiksi kutsuttua viestintää, joka on puhetta tukevaa, täydentävää ja korvaavaa kommunikointia, jossa käytetään esimerkiksi tukiviittomia ja kuvia.

6 Opinnäytetyön menetelmälliset ratkaisut

6.1 Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä

Kirjallisuuskatsauksen tärkein tehtävä on kehittää tieteenalan teoreettista ymmärrystä ja käsitteistöä, kehittää teoriaa tai arvioida olemassa olevaa teoriaa. Kirjallisuuskatsauksen perimmäisenä tarkoituksena on muodostaa kokonaiskuva aikaisemmasta tutkimuksesta: se on tutkimus tutkimuksista. (Stolt, Axelin & Suhonen 2016, 7, 23.)

Kirjallisuuskatsauksen kunnianhimoisena tavoitteena on kehittää olemassa olevaa teoriaa sekä rakentaa myös uutta teoriaa ja sen avulla voidaan arvioida teoriaa. Kirjallisuuskatsauksen avulla pyritään tunnistamaan ongelmia ja kirjallisuuskatsaus tarjoaa mahdollisuuden kuvata tietyn teorian kehitystä historiallisesti. (Salminen 2011, 9.)

Kirjallisuuskatsaus on metodi ja tutkimustekniikka, jossa tutkitaan tehtyä tutkimusta. Sen avulla tehdään 'tutkimusta tutkimuksesta' eli kootaan tutkimuksien tuloksia, jotka ovat perustana uusille tutkimustuloksille. Kun kirjallisuuskatsauksessa kiinnitetään huomiota käytettyjen lähteiden keskinäiseen yhteyteen ja tekniikkaan, jolla siteeratut tulokset on hankittu, puhutaan systemaattisesta kirjallisuuskatsauksesta. (Salminen 2011, 10.)

6.2 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Menetelmäksi on valittu kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus pyrkii kuvailemaan viimeaikaista tai aikaisemmin tiettyyn aihealueeseen kohdistunutta tutkimusta. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa on sekä prosessi että analyysi olemassa olevan tutkimuksen arvon osoittamiseen. Prosessi sisältää materiaalin hankinnan ja tekstinaineiston synteesin yleensä taulukoidussa muodossa. (Stolt ym. 2016, 9.)

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on luonteeltaan aineistolähtöistä ja ymmärtämiseen tähtävää ilmiön kuvausta. Kuvailevaa kirjallisuuskatsausta on kritisoitu tutkimusmenetelmänä sen subjektiivisuuden ja sattumanvaraisuuden vuoksi. Toisaalta menetelmän vahvuutena on pidetty

sen argumentoituutta ja mahdollisuutta perustellusti ohjata tarkastelu tiettyihin erityiskysymyksiin. (Kangasniemi ym. 2013, 292.)

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on yksi yleisimmin käytetyistä kirjallisuuskatsauksen perustyypeistä. Sitä voi luonnehtia yleiskatsaukseksi ilman tiukkoja ja tarkkoja sääntöjä. Käytetyt aineistot ovat laajoja ja aineiston valintaa eivät rajaa metodiset säännöt. Tutkittava ilmiö pysytään kuitenkin kuvaamaan laaja-alaisesti ja tarvittaessa luokittelemaan tutkittavan ilmiön ominaisuuksia. Kuvailevana tutkimustekniikkana kirjallisuuskatsaus auttaa ajantasaistamaan tutkimustietoa, muttei tarjoa varsinaista analyttisintä tulosta. (Salminen 2011, 12-13.)

6.3 Kirjallisuuskatsauksen vaiheet

Kirjallisuuskatsauksen prosessin eri vaiheiden tuntemus helpottaa katsausaineiston ymmärtämistä ja mahdollistaa niiden kriittisen arvioinnin. Kirjallisuuskatsauksessa tulee pyrkiä systemaattisuuteen ja sen vaiheet tulee kuvata niin tarkasti ja yksiselitteisesti, että lukija voi arvioida jokaisen vaiheen toteutustapaa ja luotettavuutta. Kirjallisuuskatsauksen vaiheet ovat: Katsauksen tarkoituksen ja tutkimusongelman määrittäminen, kirjallisuushaku ja aineiston valinta, tutkimusten arviointi, aineiston analyysi ja synteesi sekä tulosten raportointi. (Stolt ym 2016, 23.)

Ensimmäisessä kirjallisuuskatsauksen vaiheessa määritetään tutkimusongelma, kirjataan ylös tutkimuskysymykset ja katsauksen tarkoitus. Katsauksen tarkoituksen määrittäminen antaa suunnan koko prosessille. On valittava kiinnostuksen kohteena olevat käsitteet, kohdejoukko tai kenen näkökulmasta asiaa tarkastellaan. Hyvä tutkimuskysymys on valittuun aiheeseen nähden relevantti ja riittävän fokuksittainen, mutta ei liian suppea ja siihen on oltava mahdollista vastata kirjallisuuden avulla. Tutkimuskysymyksiä muodostettaessa on tarpeen tehdä alustavia kirjallisuushakujia, jotta saadaan käsitys olemassa olevan kirjallisuuden määrästä. (Stolt ym 2016, 24-25.)

Toisessa kirjallisuuskatsauksen vaiheessa tehdään kirjallisuushaku ja valitaan aineisto. Tämä sisältää varsinaiset haut sekä relevantin kirjallisuuden valintaprosessin. Aineistona ovat yleensä ensisijaisesti alkuperäistutkimukset. Tietokantahakuja varten tarvitaan soveltuvat hakusanat ja niistä muodostetut hakulausekkeet. Tulee määrittellä aiheensa kannalta keskeiset käsitteet, joita voidaan käyttää hakusanoina. Hakustrategiaan kuuluu keskeisesti mukaanotto- ja poissulkukriteerien määrittäminen. Nämä varmistavat sen, että katsaus pysyy suunnitellussa fokuksessa. Jokainen haku on syytä tallentaa niin, että siihen palaaminen onnistuu tarvittaessa myöhemminkin. Mukaanotto- ja poissulkukriteerit ohjaavat tutkimusten valintaa ensin otsikkotasolla, sitten abstraktitasolla ja lopuksi koko tekstejä tarkasteltaessa. (Stolt ym 2016, 25-27.)

Kolmas vaihe kirjallisuuskatsauksessa on hakuprosessin perusteella valittujen tutkimusten arviointi. Tarkoituksena on tarkastella alkuperäistutkimuksista saadun tiedon kattavuutta ja tulosten edustavuutta. Jokaisen katsaukseen valitun tutkimuksen asetelman eheyttä ja luotettavuutta arvioidaan erikseen. Tutkimuksen arvioinnin voidaan katsoa olevan osa tutkimuksen valintaprosessia, jolloin yhtenä mukaanottokriteerinä voi olla tietty tutkimuksen laadun aste. Arviointi voidaan nähdä myös itsenäisenä vaiheena, osana analyysia tai tulosten näytön asteen arviointina. Yleisten kriteerien mukaan arvio tutkimuksista perustuu alkuperäistutkimusten vahvuuksien ja heikkouksien arviointiin. Kuvataan tutkimusten tutkimusongelmat, kohdejoukot, otanta- ja mahdolliset satunnaistamismenetelmät, otoskoot sekä aineistonkeruu- ja analyysimenetelmät. Tutkimusten arvioinnin perusteella voidaan esittää päätelmiä siitä, että minkälaista tietoa ja tutkimusta tutkitusta aiheesta mahdollisesti puuttuu. (Stolt ym 2016, 28-30.)

Neljäs vaihe kirjallisuuskatsauksessa on aineiston analyysi ja synteesi, jonka tarkoituksena on järjestää ja tehdä yhteenveto valittujen tutkimusten tuloksista. Aineiston analyysissa katsauksen tekijä järjestää ja luokittelee aineistoa sekä etsii yhtäläisyyksiä ja eroja. Lopuksi katsauksen tekijä kirjoittaa ja tulkitsee tuloksia niin, että niistä muodostuu ymmärrystä lisäävä kokonaisuus eli synteesi. Analyysi ja synteesi tapahtuvat käytännössä yhtä aikaa. Tutkimusten yhteenveto suositellaan tehtäväksi taulukkomuotoon ja sen tarkoituksena on luoda kokonaiskuva ymmärrys aineistosta. Vaihe vaatii aineistoon tutustumista ja sen lukemista yhä uudelleen. (Stolt ym 2016, 30-31.)

7 Kirjallisuuskatsauksen tarkoitus ja tutkimusongelman määrittäminen

Tarkoituksena oli löytää toimivia keinoja, miten päiväkodin arjessa voidaan lapsen kielenkehitystä tukea ja miten tunnistaa tuen tarpeet yksilöllisesti kunkin lapsen kohdalla. Tarkoituksena oli etsiä tietoa, tutkimuksia lapsen kielenkehityksestä ja tuen tarpeen arvioinnista. Lisäksi tarvittiin tietoa, mitä menetelmiä on kehitetty lapsen kielenkehityksen tukemiseksi viime vuosina. Tutkimuskysymyksenä oli miten tukea lapsen kielenkehitystä päiväkodissa varhaiskasvatuksen keinoin ja mitä menetelmiä voidaan käyttää.

Lapsen kielenkehityksen tukemisen tärkeyden merkitystä on alettu ymmärtää viime vuosina ja asiasta on tehty monia kirjoja ja oppaita. Pelkästään näistä olisi saanut koottua kattavan tietopakettin käytännön varhaiskasvatustyötä tukemaan. Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä ei kuitenkaan hyväksy kirjoja ja toisia opinnäytetöitä lähdeaineistoksi vertailevaan tutkimukseen, vaan niiden pitää olla väitöskirjoja tai Pro graduja. Suomenkielisten väitöskirjojen puuttuessa aiheesta mukaan oli valittava Pro graduja.

Lapsen kielenkehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa aiheen olisi voinut rajata tiettyyn ikään, jotta aihe ei menisi liian laajaksi. Usein Suomessa varhaiskasvatuksessa rajataan asioita koskemaan alle 3-vuotiaita ja siitä seuraavaksi 3-5-vuotiaita ja lopuksi esikoululaisia. Tämä perustuu päiväkotien ryhmäjakoisiin, jotka taas perustuvat varhaiskasvatukseen, joka määrittelee aikuisten ja lasten suhdeluvun. Tämä raja ei kuitenkaan näy tutkimuksissa. Hakusanoilla alle 3-vuotiaat ei löydy mitään uutta tai erilaista. Lisäksi varhaiskasvatussuunnitelmassa ei ole eritelty alle kolmevuotiaiden ja yli kolmevuotiaiden varhaiskasvatusta. Siksi sitä ei eritellä tässä.

8 Kirjallisuushaku ja aineiston valinta

Kirjallisuushaku ja aineiston valinta on suoritettu Laurea Otaniemen etäyhteyksin järjestämien tiedonhakupajojen ohjeiden perusteella. Tätä katsausta tehdessä aluksi käytössä oli myös viitteidenhallintaohjelma nimeltä RefWorks, mutta siinä ilmenneiden puutteiden takia sen käytöstä luovuttiin ennen opinnäytetyön valmistumista.

Käytettyjä hakusanoja olivat: kielenkehitys, kielellinen kehitys, kielen oppiminen, kielen omaksuminen, puhumaan oppiminen, kognitiivinen kehitys, kielenkehityksen tukeminen, lukihäiriöt, kielellinen erityisvaikeus, lapsi ja kieli sekä kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Nämä kaikki hakusanat voidaan hakea myös muodossa, johon lisätty AND lapsi tai AND lapset.

Käytettyjä hakusanoja englanniksi olivat: early childhood education AND linguistic development. Tai Children, infant, preschool children AND supporting children's language skills. Tai child's language development. Tai Children AND language development support. Lisäksi vielä language development, early language development, day care, toddler day care, kindergarten teacher, expertisr, pedagogical thinking

Hakuja tehtiin muun muassa näistä: Laurea Finna, Finna.fi, Google Scholar, EBSCO, JSTOR, Helsingin yliopisto, Socca.fi ja OPH.

Haut ja hakutulokset on kirjattu taulukkoon. Monista lähteistä tuli paljon samoja hakutuloksia. Mukaan on yritetty ottaa tutkimuksia eri puolilta Suomea olevista yliopistoista, ja muutenkin kuin helposti verkossa saatavilla olevaa aineistoa.

Aineiston valintaan liittyi monia haasteita saatavuuden kanssa. Monet aineistoista (Pro gradut) olivat yliopistojen kirjastoissa vain lukusalilainoina eli niitä ei saanut kotilainaksi edes hetken ajaksi. Koronarajoitusten takia yliopistojen kirjastojen lukusalit olivat suljettuina kevään ja alkukesän 2021, jolloin aineistoa olisi tarvittu. Joten aineistoa joutui odottamaan. Heinäkuussa onneksi Helsingin yliopiston kirjaston lukusali aukesi taas opiskelijoille ja Turun

yliopiston kirjaston aineistoa oli saatavilla eduskunnan kirjaston kautta kaukolainaan, mutta kotiin ei niitäkään saanut viedä. Oulun yliopiston kirjastosta tarvitsemani aineisto taas oli digisoitavana, joten ne piti jättää tutkimuksesta pois.

Aiheen laajuuden vuoksi rajausta pohdittiin, mutta jätettiin kuitenkin rajaamatta löydetyn aineiston vuoksi. Jos opinnäytetyö olisi rajattu koskemaan esimerkiksi alle kolmevuotiaita, niin tutkimuksista olisi karsiutunut liikaa pois. Tutkimuksissa ei ole rajausta alle ja yli kolmevuotiaat, sillä se rajaus on puhekielessä. Rajaus perustuu päiväkotien henkilömitoitukseen ja siihen liittyvää ryhmäjakoon, jossa alle kolmevuotiaat ovat usein eri ryhmässä yli kolmevuotiaiden kanssa. Kielenkehityksellisesti tällaista jakoa ei kuitenkaan ole, eikä tutkimuksissa näe.

8.1 Poissulkukriteerit

Julkaisuvuodeksi rajattiin 2010-2021. Laureassa on yleissääntönä, ettei yli kymmentä vuotta vanhempia lähteitä käytetä, varsinkin jos uudempia on tarjolla.

Kirjoja lapsen kielenkehityksestä ja sen tukemisesta on viime vuosina kirjoitettu paljon, mutta alan kirjallisuutta ei hyväksytä kirjallisuuskatsauksen tutkimuksen materiaaliksi, vaan tutkimusten pitää olla väitöskirjoja tai vähintään Pro gradu -tasoisia tutkimuksia. Ongelmaksi koitui se, ettei suomenkielisiä väitöskirjoja aiheesta ole, muuta kuin yksi ja sekin vuodelta 1977 ja kielitieteellisestä, ei kasvatustieteellisestä, näkökulmasta. Se väitöskirja on Matti Leiwon kirjoittama ”Kielitieteellisiä näkökohtia viivästyneestä kielenkehityksestä”.

Sellaisia tutkimuksia esimerkiksi, kuin ” kahdeksan kuukauden iässä mitattujen tarkkaavuuden taitojen yhteys 14 kuukauden iässä mitattuihin kielellisiin taitoihin”, ”sanaston kehitys 14 kuukauden iässä ja sen ennustearvo kielitaitoon 24 kuukauden iässä: menetelmällinen näkökulma varhaisen kielen kehityksen arviointiin”, ”äidin vuorovaikutuksen ennustettavuus ja lapsen kielellisten taitojen kehitys” jätettiin tästä kirjallisuuskatsauksesta pois. Selkeästi erityisryhmiin kohdistuneet tutkimukset (kuten suomi toisena kielenä -lapset tai kuulovammaiset lapset) jätettiin myös pois.

8.2 Hakutulokset

Parhaiten tämän kirjallisuuskatsauksen tutkimuskysymyksiin sopivat tutkimukset osoittautuivat olevan ” päiväkoti lapsen varhaisen kielenkehityksen ympäristönä”, ” kielen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksen kontekstissa -tutkielma varhaiskasvatuksen henkilöstön käyttämistä pedagogisista keinoista” ja ” lapsen kielellinen kehitys: miten päiväkotitoiminnalla voidaan vaikuttaa siihen”. Tämä olisi kuitenkin ollut liian suppea aineisto, joten mukaan otettiin myös tukiviittomien käyttöön liittyviä tutkimuksia. Tukiviittomien käyttöön liittyviä varhaiskasvatuksen kontekstissa olevia tutkimuksia valikoitui mukaan kaksi, jotta voisi tehdä vertaailua. Toisessa on päiväkodin henkilökunnan kokemuksia viittomien käytöstä lasten kielen

kehityksen tukena ja toisessa päiväkodin henkilökunnan lisäksi vanhempien kokemuksia tuki-
viittomien käytöstä.

Mukaan valittiin lisäksi tutkimus kielenkehityksen yhteydestä itsesäätelytaitoihin varhaislapsuudessa, koska se koettiin tärkeäksi aiheeksi. Lisäksi mukaan pääsi tutkimus nimeltä ”Kielellistä tukea tarvitsevien lasten vertaisvuorovaikutus päiväkodin opetus- ja ohjaustilanteissa”. Tämä pääsi mukaan siksi, että siinä ajateltiin lasten näkökulman tulevan esille, kun taas muissa tutkimuksissa on pääosassa aikuisten näkökulma aiheeseen.

Taulukossa 1 kuvataan kirjallisuushakuun ja aineiston valintaan liittyvät käytetyt tietokannat, hakusanat, rajaukset sekä tulokset.

Taulukko 1. Hakutulokset

Tietokanta	Haku	Rajaukset	Tulokset	Hyväksytyt otsikon tai tiivistelmän perusteella	Hyväksytyt kokotekstin perusteella
Finna.fi	”Kielellinen kehitys” OR kielenkehitys OR ”kielen kehitys” OR ”lapsen kielen kehitys”	Julkaisuvuosi 2010-2021 Vain väitöskirjat ja Pro gradut	296	21	5
Finna.fi	Tarkennettu haku: ”kielellinen kehitys”, kielen*, kieli* Varhaiskasv* OR Lastentarh* OR Päiväko* OR Taaperot OR ”alle 3 vuotiaat” OR Leikki-ikäiset	Julkaisuvuosi 2010-2021 Vain väitöskirjat ja Pro gradut	13 188	15	3
Google Scholar	”Kielellinen kehitys” OR kielenkehitys OR ”kielen kehitys” OR ”lapsen kielen kehitys”	Julkaisuvuosi 2010-2021 Vain väitöskirjat ja Pro gradut	17	4	0
EBSCO	language development AND preschool children AND preschoolers AND toddlers or preschoolers or early childhood	Julkaisuvuosi 2010-2021 Academic Journals	446	8	0

ERIC	language development AND preschool children AND preschoolers AND toddlers or preschoolers or early childhood	2012-2021	42	3	0
JECER, JOURNAL OF EARLY CHILDHOOD EDUCATION RESEARCH	Kielen kehitys, varhaiskasvatus	2012-2021	3	1	0

9 Tutkimukset lapsen kielenkehityksestä ja tutkimusten keskeiset tutkimustulokset

Kirjallisuuskatsaukseen tekemiseen liittyvässä oppaassa kehoitetaan liittämään mukaan kuvaileva taulukko valituista tutkimuksista katsauksen tulosten ja alkuperäistutkimusten tulosten yhteyden havainnollistamiseksi. (Stolt ym 2016, 32.)

Tähän kirjallisuuskatsaukseen on valittu Laurean opinnäytetyön tiedonhankintapajan ohjeen mukaan tutkimusten suositeltu määrä, kahdeksan kappaletta. Haastetta oli löytää juuri samasta aiheesta tehtyä tutkimusta, jotta tutkimukset olisivat keskenään vertailukelpoisia.

Taulukossa 2 kuvataan mukaan valitut tutkimukset ja niissä käytetyt tutkimusmenetelmät sekä kerrotaan mistä tutkimuksen aineisto koostuu sekä toteutustapa.

Taulukko 2. Mukaan valitut tutkimukset

Tekijät	Tutkimus	Menetelmät	Aineisto/toteutus
Borm Katri & Gonçalves Sarah, Pro gradu Kasvatustiede Opettajankoulutuslaitos Turun yliopisto, Rauman yksikkö 2021	Kielinoppu-menetelmä varhaiskasvatuksen ammattilaisten käytössä ”Mä ole semne Kiälinoppu-fani nyt”	Kasvatustieteellinen design-tutkimus. Design-tutkimuksen neljäs sykli, jossa keskityttiin menetelmän arviointiin. Aineiston analyysissä oli käytetty määrällisiä ja laadullisia menetelmiä. Käyttäjälähtöinen kysely- ja haastattelututkimus	Tutkimusaineisto koostui kyselyaineistosta, neljän (4) Kielinoppu-tuokioita havainnoineen varhaiskasvatuksen opettajan haastateluista sekä tuokioiden toteuttajan (1) omista havainnoista.

<p>Halonen Arja, Pro gradu Käyttätymistieteellinen tiedekunta Opettajankoulutuslaitos, Varhaiskasvatuksen maisteriohjelma Helsingin yliopisto 2010.</p>	<p>Päiväkoti lapsen varhaisen kielenkehityksen ympäristönä</p>	<p>Kvalitatiivinen tutkimus. Tutkimus-menettämänä käytettiin puolistrukturoitua konstruktionistiseen ajattelutapaan perustuvaa responsiivista haastattelua.</p>	<p>Toteutettu haastattelulla kuutta (6) pitkään, yli 10 vuotta alalla toiminutta helsinkiläistä lastentarhanopettajaa. Kahta lukuun ottamatta työskentelivät tutkimushetkellä pienten ryhmässä. Haastateltavat pyrittiin valitsemaan eri puolilta Helsinkiä, jotta jonkun tietyn alueen piirteet eivät yksipuolisesti leimaisi haastattelun tulosta.</p>
<p>Kankaanpää Minna, erityispedagogiikan Pro gradu Kasvatustieteiden laitos Jyväskylän yliopisto 2014</p>	<p>Kielellistä tukea tarvitsevien lasten vertaisvuorovaikutus päiväkodin opetus- ja ohjaustilanteissa</p>	<p>Laadullinen tapaus-tutkimus. Aineisto analysoitu sisälönanalyysin keinoin INCH (the interaction checklist for augmentative communication) -vuorovaikutuksen arviointimenetelmää hyödyntäen.</p>	<p>Aineisto koostui videoituista opettajajohtoisista aamu- ja päiväpiireistä, kielikerhosta sekä ohjatusta leikkitalanteesta. Näihin osallistui erityislastentarhanopettaja ja 10 lasta, joilla kolmella oli kielellisen tuen tarve. Lapset olivat 3-5-vuotiaita.</p>
<p>Laakkonen Katri, Pro gradu Kasvatustiede, Opettajankoulutuslaitos Turun yliopisto, Rauman yksikkö 2018</p>	<p>Kielen kehityksen yhteys itsesäätelytaitoihin varhaislapsuudessa</p>	<p>Seurantatutkimus kyselyillä. Aineiston analysointiin käytettiin korrelaatioita, riippumattomien otosten t-testiä ja regressioanalyysia. Tutkimus perustui vanhempien arviointeihin lapsen sanojen ymmärtämisen ja tuottamisen taidoista sekä itsesäätelytaidoista.</p>	<p>Tutkimuksen aineisto valittiin Hyvän kasvun avaimet (the STEP Study) -seurantatutkimuksesta, ja tutkimus perustuu 565 lapsen otokseen. Lasten kielen kehityksen aineisto kerätty 24 kuukauden ikäisten lasten MCDI -kyselyllä (MacArthur Communicative Development Inventories) ja itsesäätelytaitojen aineisto viisivuotiaiden lasten VIIVI -kyselyllä (Viidestä Viiteentoista, Five-to-fifteen).</p>

Pitkänen Niina, Erityispedagogiikan Pro gradu Turun yliopisto 2015	Kielen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksen kontekstissa. Tutkielma varhaiskasvatuksen henkilöstön käyttämistä pedagogisista keinoista	Tutkimus-menettelynä laadullinen sisällönanalyysi. Aineisto kerättiin videomalla ja tämä videoointi oli hyvin lähellä etnografista pyrkimystä ilmiön ymmärtämiseen, jota voisi kutsua myös videografiaksi.	Videohavainnoinnin kohderyhmänä Turun seudulla kolmessa eri päiväkotiryhmässä olevat lapset. Yksi oli yli kolmevuotiaiden ryhmä, toinen integroitu erityisryhmä ja kolmas alle kolmevuotiaiden ryhmä.
Ruotsalainen Roosa, Pro gradu Logopedia Käyttäytymistieteiden ja filosofian laitos Turun yliopisto 2013	Päiväkodin henkilökunnan kokemuksia viittomien käytöstä lasten kielen kehityksen tukena	Tutkimus-menettelynä oli tätä tutkielmaa varten luotu kyselylomake	Tutkittavien ryhmä koostui 39 Turun seudun päiväkotien integroiduissa erityisryhmissä työskentelevistä. Vastaajista 44 % oli lastenhoitajia ja 23 % opettajia, 23 % erityislastentarhan-opettajia ja 10 % avustajia. Työkokemus 2kk-34 vuotta. Viidestä erilaisesta ryhmästä, joista 3 oli integroitua erityisryhmiä, eli niissä oli myös tukilapsia. Yksi ryhmistä oli tarkoitettu monivammaisille lapsille eli siellä ei ollut yhtään tyyppillisesti kehittyntä lasta.
Uusi-Hakala Elina, Pro gradu erityispedagogiikka Kasvatustieteiden laitos Turun yliopisto 2010	Vanhempien ja päiväkodin hoito- ja kasvatushenkilöstön kokemuksia tukiviittomien käytöstä puheen ja kielen kehityksen tukena	Laadullinen tutkimus, joka perustui teemahaastattelujen ja havainnoin avulla kerättyyn aineistoon.	Teemahaastatteluisa kolme perhettä ja neljä päiväkodin työntekijää. Havainnointi tapahtui kahdessa saman päiväkodin ryhmässä.
Vaara Reetta, Kasvatustieteen kandidaatintyö Oulun yliopisto 2017	Lapsen kielellinen kehitys: miten päiväkotitoiminnalla voidaan vaikuttaa siihen	Laadullinen tutkimus. Teoreettinen kirjallisuuskatsaus.	Lähdeaineisto suurin osa kirjoista. Pro graduja kaksi, kandidaatin töitä kaksi, opinnäytteitä kaksi.

Laajasta aineistosta pyritään tekemään älykäs ja lukijaystävällinen tiivistelmä. Merkittävät tutkimustulokset on erotettava vähemmän merkityksellisemmistä ja näistä merkittävistä tuloksista on analyysiosassa luotava yleisempiä päätelmiä. (Johansson & Axelin & Stolt & Ääri 2007, 94-95.)

Taulukossa 3 kerrotaan tutkimusten tutkimuskysymykset ja tiivistetään keskeiset tutkimustulokset.

Taulukko 3. Tutkimuskysymykset ja tutkimustulokset

Tutkimus	Tutkimuskysymykset	Keskeiset tutkimustulokset
Borm Katri & Goncalves Sarah 2021 Kielinoppu-menetelmä varhaiskasvatuksen ammattilaisten käytössä ”Mä ole semne Kiälinoppu-fani nyt”	Millaisia käsityksiä Kielinoppu-menetelmää käyttäneille ammattilaisille on syntynyt siitä, mille kohderyhmille Kielinoppu-menetelmä soveltuu ja miksi? Millaisiin pedagogisiin ratkaisuihin tulee käyttäjien mielestä kiinnittää huomiota Kielinoppu-menetelmää sovellettaessa? Mitä havaintoja menetelmän käyttäjät ovat tehneet Kielinoppu-menetelmästä lasten oppimiseen liittyen ja mitä menetelmän avulla voidaan heidän mielestään oppia? Millaisia käsityksiä käyttäjillä on Kielinoppu-menetelmästä pedagogisena työvälineenä?	Kielinoppu-menetelmä sopii ihan kaikille lapsille, mutta erityisesti S2-lapsille tai lapsille, joilla on haasteita kielenkehityksessä. Kielinoppu-menetelmä tukee lasten oppimista monipuolisesti ja on varhaiskasvatuksen henkilöstölle erinomainen pedagoginen työväline.
Halonen, Arja 2010 Päiväkoti lapsen varhaisen kielenkehityksen ympäristönä	Millaisena lastentarhanopettajat näkevät päiväkodin merkityksen lapsen varhaisen kielenkehityksen kannalta? Millaiset edellytykset lastentarhanopettajien mielestä päiväkodissa on vaikuttaa edistävästi lasten varhaiseen kielenkehitykseen? Millaiselle pedagogiselle ajattelulle lastentarhanopettaja perustaa toimintansa alle 3-vuotiaiden ryhmässä erityisesti lapsen kielenkehitystä ajatellen? Millaisella toimintatavalla voidaan lastentarhanopettajien mukaan tukea lasten varhaista kielenkehitystä päiväkodissa?	Opettajien näkemykset päiväkodista lapsen varhaisen kielenkehityksen ympäristönä muovautuivat sen mukaan, millaisina he näkivät päiväkodissa olevat mahdollisuudet tukea lasten kielenkehitystä ja toisaalta millaisia haasteita he kokivat olevan. Erityisesti haasteet ja mahdollisuuksia rajoittavat tekijät vaikuttivat siihen, miten he arvioivat päiväkodin merkitystä. Monia mahdollisuuksia tukea kielenkehitystä, mutta ei itsestään selvää. Keskeinen merkitys lapsen kielenkehityksenkin kannalta on aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutussuhde.

<p>Kankaanpää, Minna 2014 Kielellistä tukea tarvitsevien lasten vertaisvuorovaikutus päiväkodin opetus- ja ohjaustilanteissa</p>	<p>Kuinka paljon integroidun päiväkotiryhmän opetus- ja ohjaustilanteissa syntyy lasten välistä vuorovaikutusta? Mitä INCH-arviointimenetelmän kommunikoinnin strategioita ja keinoja kielellistä tukea tarvitsevat lapset käyttävät vuorovaikutustilanteissa? Minkälainen rooli kielellisesti ikätasoisesti kehittyvillä vertaisilla on vuorovaikutustilanteissa? Mitkä tekijät vertaisvuorovaikutusta edistävät?</p>	<p>Kielellistä tukea tarvitsevat lapset tarvitsivat kielellisen tuen lisäksi paljon tukea myös vuorovaikutustaidoissaan. Kielellistä tukea tarvitsevien lasten on tärkeää toimia samassa ryhmässä kielellisesti ikätasoisesti kehittyneiden vertaisten kanssa. Kielellisten taitojen tukemisen lisäksi lapset tarvitsevat tavoitteellista, suunniteltua tukea ja ohjausta myös vuorovaikutustaitojen kehittymiseen.</p>
<p>Laakkonen, Katri 2018 Kielen kehityksen yhteys itsesäätelytaitoihin varhaislapsuudessa</p>	<p>Onko kielen kehityksen tasolla kaksivuotiaana yhteys kielen ja itsesäätelytaitojen kehitystasoon viisivuotiaana? Onko kielen ja itsesäätelyn välinen yhteys samanlainen vai erilainen tytöillä ja pojilla? Onko kielen ja itsesäätelyn välinen yhteys samanlainen vai erilainen esikoisilla ja ei-esikoisilla? Onko varhaiskasvatukseen osallistumisen määrällä yhteys kielen ja itsesäätelytaitojen kehitystasoon viisivuotiaana?</p>	<p>Ei ole, kielenkehityksen taso kaksivuotiaana ei määritä itsesäätelytaitoja viisivuotiaana. Kuitenkin viisivuotiaana mitattu kielenkehitys ja itsesäätelytaidot näyttivät olevan yhteydessä toisiinsa. Tytöt ja esikoiset näyttivät olevan keskimäärin hieman taitavampia kuin pojat tai ei-esikoiset tämän tutkimuksen mukaan. Varhaiskasvatukseen osallistumisen määrällä ei näyttänyt olevan merkitystä vaan varhaiskasvatuksen laadulla.</p>
<p>Pitkänen, Niina 2015. Kielen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksen kontekstissa. Tutkielma varhaiskasvatuksen henkilöstön käyttämistä pedagogisista keinoista</p>	<p>Miten päiväkodin henkilökunta käyttää kieltä tukevia käytäntöjä pukeutumistilanteessa? Miten päiväkodin henkilökunta käyttää kieltä tukevia käytäntöjä ohjatussa tilanteessa? Miten kieltä tukevat käytännöt ja pedagogiset keinot vaihtelevat eri päiväkotiryhmien välillä?</p>	<p>Kielenkehityksen tukeminen näytti tarkoittaneen lähinnä verbaalista tasoa, puhumista lapsille. Kaikki moninaisuus oli unohdettu. Poissaolollaan loistivat mm kuvat, havainnollistaminen ja kirjoitettu kieli. Vuorovaikutukseen kannustavaa käytäntöä oli eniten yli kolmevuotiaiden lasten ryhmässä ja myös kielen tukeminen oli kaikkein monipuolisinta. Integroidussa erityisryhmässä taas näytti vuorovaikutukseen kannustaminen ja lapsilähtöisyys toteutuneen kaikkein huonoimmin, vaikka voisi olettaa ihan päinvastaista.</p>

<p>Ruotsalainen, Roosa 2013 Päiväkodin henkilökunnan kokemuksia viittomien käytöstä lasten kielen kehityksen tukena</p>	<p>Miten, millaisten lasten kanssa ja kuinka paljon viittomia käytetään päiväkodeissa? Minkälaista hyötyä, haittaa tai vaikeuksia henkilökunta kokee viittomien käytöstä seuraavan? Millaista koulutusta päiväkodin henkilökunta on saanut viittomien käyttöön?</p>	<p>Viittomia käytettiin koko ryhmän kanssa ja tämän koettiin olevan hyvä keino luoda ryhmään tasa-arvoisuutta. Viittomia näytettäisiin käytettävän päiväkotiryhmissä enemmän kuin aiemman tutkimustiedon valossa voisi olettaa. Viittomia käytettiin kaikissa tämän tutkimuksen lapsiryhmissä, mutta viittomien käyttötilanteet ja käytetyt viittomamuodot vaihtelivat eri ryhmissä. Suurta hyötyä koettiin viittomien käytöstä, haittoja tai vaikeuksia ei juurikaan. Viittomien käytöstä oli hyötyä etenkin lapsen puheen ymmärtämisen tukemiseen sekä lapsen itsensä ilmaisuun. Joillakin viittomakoulutus oli sisältynyt jo ammattikoulutukseen, jotkut olivat saaneet koulutusta työpaikalla. Kaikki vastaajat yhtä lukuun ottamatta kaipasivat lisäkoulutusta viittomien käyttöön.</p>
<p>Uusi-Hakala, Elna 2010 Vanhempien ja päiväkodin hoito- ja kasvatushenkilöstön kokemuksia tukiviittomien käytöstä puheen ja kielen kehityksen tukena</p>	<p>Miten lasten vanhemmat kokevat tukiviittomien käytön, ja miten he ajattelevat tukiviittomien käytön auttavan lapsensa kielenkehitystä? Millaisia kokemuksia päivähoiton työntekijöillä on tukiviittomista, ja mitä he ajattelevat niiden käytöstä päivähoitossa? Millaisissa tilanteissa tukiviittomia päivähoitossa käytetään ja ketkä niitä käyttävät?</p>	<p>Kaikki tutkimuksen vanhemmat olivat sitä mieltä, että tukiviittomien käyttö on hyödyllistä lapsen kielenkehittymisen kannalta. Myös päiväkodin työntekijät pitivät tukiviittomia tärkeinä ja hyödyllisinä. Vaikka tukiviittomat koetaan hyödyllisiksi, voi niiden käyttöön arjessa liittyä monia vaikeuksia ja negatiivisia puolia, joka voi johtaa siihen, että tukiviittomien käyttö jää vähäiseksi. Päiväkodissa tukiviittomia käytettiin lähinnä ryhmän yhteisissä laulu- ja lorutuokioissa. Tukiviittomia käytettiin myös muissa ryhmän yhteisissä tilanteissa, kuten ruokailuissa ja päiväohjelman läpikäynnissä.</p>

Vaara, Reetta 2017. Lapsen kielellinen kehitys: miten päiväkotitoiminnalla voidaan vaikuttaa siihen	Miten päiväkodissa voidaan tukea lapsen kielenkehittymistä ja auttaa siihen liittyvissä vaikeuksissa?	Neljä erilaista keinoa tukea lapsen kielenkehitystä päiväkodissa: leikki, lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus, musiikki ja oppimisympäristö, jossa lapsi toimii.
--	---	---

10 Analyysi ja synteesi

Tutkimusten arviointiprosessi oli pitkä, koska jokainen tutkimus piti lukea uudelleen ja niistä jokaisesta tehtiin arviointi erikseen. Tutkimuskysymykset pidettiin mielessä arvioidessa vastaavatko tutkimuksen tulokset esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Arvioinnissa kiinnitettiin huomiota tutkimuksen heikkouksiin ja vahvuuksiin sekä arvioitiin myös käytettyä lähdeaineistoa. Pohdittiin, tuottiko tutkimus jotain uutta tietoa ja oliko tutkimustulos ennalta arvattavissa tutkimuskysymysten perusteella. Arvioinnissa pohdittiin myös tutkimuksen soveltuvuutta tämän kirjallisuuskatsauksen tutkimuskysymyksiin vastaamiseen. Lisäksi pohdittiin tutkimustulosten hyödyllisyyttä sovellettaessa käytäntöön varhaiskasvatustyössä.

Alkuperäistutkimusten laadun arviointi voi olla vaikeaa ja ristiriitaista tai jopa mahdotontakin (Johansson ym. 2007, 107). Tässä työssä ei keskitytä tutkimusten laadun arviointiin, vaikka se arviointiprosessiin sisältyikin, vaan tutkimustulosten hyödynnettävyyteen.

Tutkimusten arviointiprosessi koettiin tärkeäksi työvaiheeksi, vaikka se lopullisesta työstä poistettiinkin. Tutkimusten arviointia ei tässä raportissa enempää avata, mutta se toimii pohjana analyysille ja synteessille.

Analyysi tarkoittaa tämän tutkimuksen tutkimustuloksien esittämistä ja tuloksista tehtyä tulkintaa. Synteesi tarkoittaa tämän kuvailevana kirjallisuuskatsauksena toteutetun tutkimuksen johtopäätöksiä, jossa pohditaan tutkimustuloksia eli sitä, mitä ne merkitsevät tutkimusongelman kannalta (Kananen 2015, 24.)

Tähän kirjallisuuskatsaukseen valitut tutkimukset keskittyvät pääasiassa varhaiseen kielenkehitykseen ja nuorempiin varhaiskasvatukseen. Esimerkiksi lukemaan oppimisen tukemista ja esikoululaisia ei ole tarkasteltu. Analyysissa on yritetty etsiä yhtäläisyyksiä ja eroja tutkimusten välillä.

Monet tutkimuksista perustuvat varhaiskasvatuksessa työskentelevien haastatteluille ja näkemyksille. Kahdessa tutkimuksessa ovat mukana myös vanhemmat. Katri Laakkosen tutkimus perustui vanhempien arvioihin omasta lapsestaan ja Elina Uusi-Hakalan tutkimuksessa on mukana myös perheitä varhaiskasvatuksen henkilöstön lisäksi. Minna Kankaanpään tutkimus

koskee kielellistä tukea tarvitsevien lasten vertaisvuorovaikutusta ja se on yksi tutkimuksista, joissa lasten näkökulmaa tarkastellaan edes jonkin verran. Niina Pitkänen tutkii varhaiskasvatuksen henkilöstön käyttämiä pedagogisia keinoja kielelliseen tukemiseen videoimalla tilanteita päiväkodissa. Voitaisiin ajatella, että siinä lasten käyttäytymisen analysointi olisi tuonut lapsinäkökulmaa esille, mutta siinäkin keskityttiin pääasiassa aikuisen havainnointiin. Lapsia ei haastateltu eikä heiltä kysytty, miltä aikuisen toiminta tuntui. Katri Bormin ja Sarah Goncalvesin tutkimuksessa oli pääasiassa myös aikuisen näkökulma, mutta lasten ääntä oli saatu mukaan tarkkailemalla lapsia Kielinuppu-tuokioilla. Tosin sekin perustui aikuisen arvioon lapsesta.

Tutkimustuloksista esiin nousseita teemoja ovat aikuisen ja lapsen välisen vuorovaikutuksen merkitys ja kielenkehityksen tukemisen menetelmistä käyttökelpoisimmaksi osoittautunut Kielinuppu-menetelmä sekä tukiviittomien käyttö.

Kaikissa tutkimuksissa todetaan ja teoreettisella viitekehyksellä perustellaan kielenkehityksen tukemisen tärkeys. Vaikka kielenkehityksen tukemisen merkitys tunnutaan laajalti ymmärrettävän, näiden tutkimusten valossa näyttää siltä, ettei se ole kuitenkaan jalkautunut kaikkiin päiväkoteihin varhaiskasvatuksen arkeen. Koulutusta tarvittaisiin lisää, erityisesti menetelmien osalta, jotta varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa mainittu rikas kieliympäristö saataisiin rakennettua kaikille lapsiryhmille jokaisessa päiväkodissa.

Turvallisuudentunne ja luottamussuhde ovat yhteydessä lapsen kielenkehitykseen ja siksi on tärkeää, että lapsella on turvallinen olo. Se on pienen lapsen kaiken kehityksen, myös kielenkehityksen, perusta ja edellytys. Kun lapsella on turvallinen olo päiväkodissa, hän voi vapautua tutkimaan ympäristöä ja ottamaan avoimesti vastaan uusia asioita. Jos lapsi on päiväkodissa jännittynyt ja ahdistunut, hän ei kykene samanlaiseen vuorovaikutukseen aikuisen ja toisten lasten kanssa kuin kokiessaan olonsa hyväksi ja turvalliseksi. Toisaalta lapsen kielenkehitys edistää hänen turvallisuudentunnettaan päiväkodissa, kun hän vähitellen kykenee puheen avulla ilmaisemaan tarpeitaan ja vaikuttamaan ympäristöönsä. Tärkeällä sijalla on myös aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutussuhde. Aikuiselta vaaditaan vuorovaikutussuhteessa erityistä herkkyyttä ja kykyä olla aito. Pienet lapset vaistoavat herkästi, jos aikuinen yrittää olla jotain muuta kuin mitä on. Kun aikuinen on aidosti myös itse mukana kaikessa, hän saa lapsetkin innostumaan. (Halonon 2010, 77-78, 82-83.)

Päiväkodin arjessa on paljon erilaisia tilanteita, joissa aikuisen ja lapsen välille voi syntyä rikkasta, lapsen kielenkehitystä tukevaa vuorovaikutusta. Se vaatii aikuiselta kysyä huomata pieniäkin hetkiä ja myös pysähtymistä ja eläytymistä lasten kanssa. (Halonon 2010, 91-96.)

Tukemalla lapsen vuorovaikutusta tuetaan samalla myös lapsen kielenkehitystä. Lapsen varhaiset kokemukset erilaisista vuorovaikutustilanteista vaikuttavat hänen kehittyviin sosiaaliin- ja emotionaalisiin taitoihin. Kokemukset vuorovaikutussuhteista vaikuttavat myös lapsen

kognitiiviseen kehitykseen, kuten ajatteluun ja ymmärtämiseen. Kielellinen vuorovaikutus lapsen ja aikuisen välillä luo pohjan inhimillisen viestinnän perustaidoille sekä tunne-elämän ja itsetunnon kehittymiselle. Lapsen aloitteiden huomioiminen ja puhutavan muutokset tukevat kielenkehitystä ja annetaan lapselle tunne, että häntä kuunnellaan ja ollaan kiinnostuneita siitä, mitä hänellä on kerrottavana. (Vaara 2017, 18.)

Vuorovaikutuksen tukemiseen tarvitaan taitavia aikuisia, jotka tunnistavat lasten toimien mielekkyyden lasten näkökulmasta ja tuntevat lasten maailmassa vaikuttavat tärkeät asiat, ymmärtävät lasten välisen ei-kielellisen kommunikaation alkuna kielelliselle kommunikaatiolle sekä näkevät ja kuulevat lasten tavat luoda ensimmäisiä yhteisen osallistumisen kokemuksia. Vuorovaikutusta edistävänä tekijänä on myös tilanteiden toiminnallisuus, mutta toiminnallisuus itsessään ei välttämättä lisää kielellistä tukea tarvitsevien lasten vuorovaikutustilanteita, vaan kielellistä tukea tarvitsevat lapset tarvitsevat toiminnallisessakin tekemisessä ohjausta sekä tukea, jotta vuorovaikutus lisääntyisi. (Kankaanpää 2014, 52-54.)

Lapsen kielenkehitys vaikuttaa hyvin kokonaisvaltaisesti myös muuhun lapsen kasvuun ja kehitykseen, kuten itsesäätelyn kehittymiseen. Katri Laakkonen kertoo tutkimuksessaan, että aikaisemmat tutkimukset osoittavat, että kielenkehityksen vaikeudet taaperoiässä vaikuttavat, ei vain myöhempään kielenkehitykseen, vaan myös myöhempään toiminnanohjauksen ja itsesäätelytaitojen kehitykseen. (Laakkonen 2018, 2-3.) Kuitenkin hänen oman tutkimuksensa tulokset eivät täysin tue tätä päätelmää. Hänen tutkimustuloksistaan voidaan sanoa, että kaksivuotiaan sanaston ja taivutusmuotojen ymmärtämisen ja tuottamisen perusteella ei voida ennustaa lapsen itsesäätelytaitoja viisivuotiaana. Sen sijaan viisivuotiaana mitattu kielenkehitys sekä itsesäätelytaidot olivat yhteydessä toisiinsa, eli lapsen kielellisten ongelmien määrän vähäisyys ennustaa myös itsesäätelytaitojen ongelmien vähäisyyttä. Varhaiskasvatuksen määrällä ei tämän tutkimuksen mukaan ollut yhteyttä lasten kielenkehitykseen tai itsesäätelytaitoihin. Varhaiskasvatuksen määrä ei siis ole vaikuttava tekijä, vaan sen laatu. (Laakkonen 2018, 24-31.)

Laakkosen tutkimuksen perusteella voidaan vetää johtopäätös, että varhaiskasvatuksen laatuun kannattaa panostaa ja vielä kaksivuotiaan lapsen kielenkehityksen viiveillä ei ole kovin suurta merkitystä itsesäätelytaitojen kehittymiselle, vaan vasta viisivuotiaan ollessa kyseessä. Joten päiväkodissa viisivuotiaiden ja esikoululaisten kielenkehityksen tukemiseen kannattaa kiinnittää suurta huomiota, jotta lapsen itsesäätelytaidot voisivat kehittyä. Tai ennakoivasti, jos jo kaksivuotiaan kielenkehitystä saadaan tuettua parhaalla mahdollisella tavalla, ei itsesäätelytaitojen omaksumisessa tule ongelmia myöhemmin. Kaksivuotiaan kielenkehityksen viiveiden ilmaantuessa ei vielä pysyvää vahinkoa itsesäätelytaitojen kehittymiselle ole ehtinyt tapahtua, vaan tilanne on korjattavissa. Tutkimustuloksina oli myös tyttöjen ja esikoisten parempi kielenkehitys verrattuna poikiin ja ei-esikoiisiin. Tätä voisi soveltaa varhaiskasvatuksen

arkeen kiinnittämällä erikoista huomiota poikien ja ei-esikoisten kielenkehityksen tukemiseen.

Niina Pitkäsen tutkimus koski päiväkodin tarjoamia malleja kielenkehityksen tueksi. Tutkimus osoitti, että kieltä tukevat käytännöt ja pedagogiset keinot vaihtelivat suuresti eri päiväkotiryhmien välillä. Pahimmillaan kielellisen mallintamisen käytännöt unohtuivat kiireessä ja kieli oli käskevää, lasta leimaavaa ja syylistävää eikä edes lapsen kokemusta kiusatuksi tulemisesta otettu tosissaan. Päiväkodeissa, joissa osattiin vuorovaikutus ja lapsen kielellisen kehityksen tukeminen, aikuisen kielenkäyttö sisälsi paljon lapsen osallistamista. Kielellinen mallintaminen onnistui aikuisen ollessa sensitiivinen lapsen aloitteille ja tarkkaillessa lapsen vuorovaikutusta ja rohkaistessa puhumaan. (Pitkänen 2015, 38, 52-75.)

Pitkäsen tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että hyviä kielellisen mallintamisen keinoja ovat katsekontakti puhuessa, joka tukee vuorovaikutusta ja auttaa vuorovaikutukseen keskittymisessä. Aikuisen puheen tulisi rohkaista lasta kommunikointiin ja myös lapsen non-verbaaliset vuorovaikutusaloitteet tulisi huomioida. Aikuisen käyttämä kieli tulisi olla monipuolista, kuvailevaa, perustelevaa ja ohjailevaa. (Pitkänen 2015, 52-76.)

Minna Kankaanpään tutkimus osoitti ikätasoisesti kehittyvien lasten vertaisina toimisen hyödyt kielellistä tukea tarvitsevien lasten kielellisen kehittymisen tukena. Aikuisen tuen merkitys vuorovaikutustilanteissa ja toiminnallisuus vuorovaikutusta edistävänä tekijänä tulevat tutkimustuloksissa selkeästi esille. Tämän tutkimuksen perusteella voidaan perustella integroitujen päiväkotiryhmien hyödyt kielenkehityksen tukemiseen.

Menetelmistä tukiviittomat ovat kahden tutkimuksen keskiössä ja molempien tutkimustulokset osoittavat tukiviittomien käytön olevan hyödyksi lapsen kielenkehityksen tukemisessa. Tukiviittomisella tarkoitetaan viittomien käyttöä samanaikaisesti puhumisen tai puheen tapailun kanssa. Viittomamerkit on lainattu suomalaisesta viittomakielestä, mutta viittomia käytetään puhekielen rakenteen mukaisesti, viittoen vain lauseen avainsanat. Olennaista on aina käyttää tukiviittomien rinnalla puhetta. Tukiviittomisessa johtava koodijärjestelmä on puhuttu kieli. Viittomilla esitetään vain sanat, joilla on viestin kannalta suurin merkitys. (Uusi-Hakala 2010, 52.)

Roosa Ruotsalaisen tutkimuksen mukaan viittomien käytöstä oli hyötyä etenkin lapsen puheen ymmärtämisen tukemiseen sekä lapsen itsensä ilmaisuun. Viittomia käyttämällä yhteyden saaminen lapseen oli helpottunut. Näin lapsi oli ymmärtänyt paremmin ohjeita ja tiennyt helpommin, mitä seuraavaksi pitää tehdä. Viittomien avulla lapset olivat saaneet keinoja ilmaista omia tarpeitaan aiempaa paremmin. Viittomia käyttämällä lapsen oma ilmaisu oli kehittynyt, sanavarasto laajentunut ja kerronta lisääntynyt. Tämän tutkimuksen käyttökelpoisin oivallus on viittomien käyttäminen koko ryhmän kanssa, ei vain kielellisen eritysvaikeuden kohdalla tai kuulovammaisten lasten kanssa. Tukiviittomien käyttö on hyvä keino luoda

ryhmään tasa-arvoisuutta, että menetelmää ei käytetä vain yhden lapsen kanssa vaan kaikkien kanssa tasapuolisesti. (Ruotsalainen 2013, 26-27, 30-32.) Miksei tukiviittomia voisi käyttää myös päiväkotiryhmässä, jossa on vain tyypillisesti ikätasoisesti kehittyviä lapsia. Ei tukiviittomien käytöstä haittakaan näytä olevan.

Elina Uusi-Hakalan tutkimuksessa tuli esille varhaiskasvatuksen henkilökunnan oman aktiivisuuden tärkeys tukiviittomien opettelussa ja kertaamisessa. Tukiviittomien käytöstä nähtiin monia hyviä puolia ja niistä todettiin hyötyvän erityislasten lisäksi myös tyypillisesti kehittyvät lapset. Lisäksi työntekijät kertoivat oman puhenopeuden selvästi hidastuvan, kun joutuu tarkemmin miettimään sanomisiaan. Hitaampi puherytmi edesauttaa viestin perille menemistä, ja myös rauhoittaa etenkin pienimpien lasten ryhmätilanteita. Meluisissakin tilanteissa voi tukiviittomien avulla kommunikoida lapsen kanssa, kunhan vain saa katsekontaktin. Näkömuisti on myös niin vahva, että usein lapset oppivat viittomat nopeasti. Osalle erityislapsista tukiviittomista tulee vahva ilmaisukeino, osa puolestaan hyötyy enemmän siitä, että aikuiset käyttävät tukiviittomia tukeakseen lapsen ymmärtämistä. (Uusi-Hakala 2010, 109-111.)

Menetelmistä Kielinuppu-menetelmä on helpoin käyttää varhaiskasvatuksen kiireisessä arjessa kielenkehityksen tukemiseen. Kielinuppu on projekti, joka tuottaa suomen kielen oppimista tukevia lastenlauluja opetusvideoineen. Kielinuppu on ensimmäinen suomenkielinen projekti, jossa lastenlauluja on tuotettu isossa mittakaavassa tavoitteena kielenkehityksen tukeminen.

Suomen kielen oppimista tukevia Kielinuppu-lauluja on julkaistu vuodesta 2017 alkaen. Ne tehtiin akuuttiin tarpeeseen, joka oli syntynyt varhaiskasvatuksessa tapahtuneiden muutosten myötä. Varsinkin kielen oppimisen alkuvaiheessa monet perinteiset lastenlaulut tuntuivat kielellisesti haastavilta. Monet opetusmateriaalit olivat maksullisia tai rajattu siten, ettei perheillä ja koko päiväkodin henkilöstöllä ollut mahdollista käyttää materiaalia samanaikaisesti. Varhaiskasvatuksen maisteriopiskelijat Katri Borm ja Sarah Goncalves alkoivat ideoimaan ja kehittämään Kielinuppu-menetelmää. He huomasivat, ettei sellaista laulumateriaalia, joka tukisi erityisesti maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kielen oppimista ei ollut juurikaan tarjolla. Projektin nimi ”Kielinuppu” kuvastaa kieltä opettelevien lasten orastavaa kielitaitoa, joka on vielä nupullaan, mutta puhkeaa myöhemmin kukkaan. Kielinuppu-laulut kehitettiin helppokäyttöisiksi ja maksuttomiksi, ja ne ovat kaikkien saatavilla Kielinupun nettisivuilla ja YouTubessa. (Borm & Goncalves 2021,6, 18.)

Kielinupun pedagogisessa innovaatiossa yhdistyvät laulaminen, kielenoppimista tukeva kuvamateriaali sekä materiaalin helppo saatavuus. Kielinuppu-menetelmässä ei keskitytä formaalin kielenopetuksen tapaan kieliopin opetteluun, vaan toisen kielen oppimisen nähdään tapahtuvan, niin kuin lapsilla yleensä, vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Tarkoituksena on, että Kielinuppu-lauluja työssään käyttävä opettaja on jatkuvassa vuorovaikutuksessa lasten kanssa esimerkiksi katsekontaktia ja sanallista rohkaisua käyttämällä. Opettaja kyselee

kysymyksiä, joiden avulla aktivoidaan ja otetaan käyttöön sekä laajennetaan lapsen sanavarastoa. Opettaja muokkaa tai antaa lapsille mahdollisuuksia muokata laulua heidän kiinnostuksen kohteidensa mukaisesti. Siksi laulujen muokkaaminen on tehty helpoksi, niin että vain yhtä tai muutamaa sanaa vaihtamalla voidaan laulun aihetta laajentaa lasten juuri sen hetkiin tarpeisiin. Kielinuppu-lauluissa käytetään lapsille sopivaa äänialaa, jotta lauluja olisi helppoa ja miellyttävää laulaa, niin lasten kuin varhaiskasvatuksen henkilöstönkin. (Borm & Goncalves 2021, 18-23.) Tähän mennessä Kielinuppu-lauluja on julkaistu 47 kpl YouTubessa, näistä tukiviitottuja lauluja on 12 kpl ja kaikilla lauluilla (tilanne 17.10.2021) yhteensä on 5933166 katselukertaa.

Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymyksenä oli, miten tukea lapsen kielenkehitystä päiväkodissa varhaiskasvatuksen keinoin ja mitä menetelmiä voidaan käyttää. Parhaiten tähän vastasivat Katri Bormin ja Sarah Goncalvesin Kielinuppu-menetelmästä tehty tutkimus ja Arja Halosen päiväkotin lapsen varhaisen kielenkehityksen ympäristönä -tutkimus sekä Reetta Vaaran miten päiväkotitoiminnalla voidaan vaikuttaa lapsen kielelliseen kehitykseen -tutkimus

Tutkimuskysymyksiin vastaukset voisivat tiivistettynä olla, että lapsen kielenkehitystä voidaan tukea monin keinoin, esimerkiksi vuorovaikutuksen laatuun huomion kiinnittämällä ja sensitiivisellä kohtaamisella. Menetelminä voidaan käyttää yleisesti varhaiskasvatuksessa käytettäviä menetelmiä, kuten leikkiä (erityisesti vuorovaikutusleikit ja laululeikit), musiikkia, laulamista, loruttelua, kirjojen lukemista ja kuvien käyttämistä kielenkehityksen tukena. Uusien asioiden opetteluun lapselle annettava aika ja toisto auttavat. Kielenkehityksen tukemisessa tärkeällä sijalla on myös aikuisen käyttämä selkeä ja lapsen kehitystasoon mukautettu puhe. Opettajan omasta kiinnostuksen kohteesta ja omasta innostuksesta on kiinni käyttää myös muita menetelmiä kielenkehityksen tukemiseen, kuten teatteria, saduttamista ja sadunkerontaa käsinukein ja sorminukein. Lisämenetelminä erityisesti suomen kielen oppimiseen kehitetty Kielinuppu -menetelmä sekä tukiviittomien käyttö.

Kielenkehityksen tukemiseen voidaan käyttää monia erilaisia menetelmiä, mutta tärkeintä ei ole mitään menetelmää käytetään vaan vuorovaikutuksen laatu. Se, että lapsi kokee tulevansa nähdyksi ja kuulluksi ja saa tuntea itsensä tärkeäksi. Silloin lapsella on edellytykset oppia.

11 Eettisyys ja luotettavuus

Tässä opinnäytetyössä on noudatettu Laurea-ammattikorkeakoulun opinnäytetyön ohjeita sekä sosiaalialan ammattieettisiä ohjeita. Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK) -metodia on pyritty soveltamaan. Hyvä tieteellinen käytäntö tarkoittaa, että tutkimuksessa noudatetaan tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja eli rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta

tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa. (TENK 2021)

Hyvän tieteellisen käytännön kannalta opinnäytetyön arviointi on tehtävä rehellisesti ja tarkasti. Eettisyyden arvioinnin kannalta olennaista on pohtia sitä, millaisia valintoja tein ennen aineiston kokoamista ja mihin valinnoillani pyrin. (Vilka 2021, 197-199.)

Opinnäytetyössä pitäisi kyetä kyseenalaistamaan välitön luonnollisen asenteen kautta saatu havainto ja siitä tehty tulkinta ja yrittää nähdä tarkasteltava todellisuus kompleksisena ja moninaisena (Vilka 2021, 48).

Opinnäytetyön laatu liittyy tutkimustulosten luotettavuuteen. Filosofian ja myös tieteenfilosofian peruskysymys on, että onko yhtä ja ainutta totuutta olemassa. Totuus on suhteellista, sillä tutkijalla on rajallinen tieto ja ymmärrys ja tiedon myötä totuus muuttuu. Tutkimuksen luotettavuuteen pitäisi varautua jo työn alkuvaiheessa ja suorittaa työn riskienhallintaa. Tutkija toimii aina omassa kontekstissaan ja erilaisilla valinnoilla saadaan aikaan mitä erilaisimpia tuloksia. Voi käydä niin, että tutkija jättää aineiston valinnassa pois sellaiset lähteet ja aineistot, jotka eivät tue yleistulkintaa, eivätkä sovi tuloksiksi. Myös tulkintavirheitä voi tulla tutkijalle, joka tulkitsee aina ympäristöönsä oman viitekehänsä kautta. (Kananen 2015, 373-339).

Tutkimuksia, joita tähän valikoitui mukaan ohjasi kirjallisuuskatsaukseen hyväksyttävien tutkimusten laatuvaatimus, jonka mukaan tutkimusten piti olla tasoltaan väitöskirjoja tai Pro graduja. Väitöskirjojen puuttuessa mukaan valikoitui vain Pro Gradu, muut alemman tason opinnäytetyöt karsiutuivat pois. Näistä opinnäytetöistä olisi löytynyt menetelmien osalta laajempaa ja käytännönläheisempää materiaalia. Vastauksia tutkimuskysymyksiin löytyi, mutta ei täysin kattavasti. Yrityksenä oli ottaa tutkimustulokset vastaan sellaisinaan, mutta osassa tutkimuksia tulokset olivat melko ennalta-arvattavia suhteessa tutkimuskysymyksiin.

Voidaan pohtia, että onko tässä opinnäytetyössä valittu aineisto juuri oikea vai vaikuttiko aineiston saatavuus valintoihin liian voimakkaasti. Onko tutkimukseen valikoitunut laadukkaita tutkimuksia. Yrityksenä on ollut ottaa mukaan vain laadukkaita tutkimuksia, mutta miten luotettavuuteen vaikuttaa se, että tutkimukset ovat opinnäytteitä, Pro graduja eikä väitöskirjoja. Suomenkielisiä väitöskirjoja ei aiheesta löytynyt mutta olisiko pitänyt vielä etsiä muilla kielillä ja näin tutkimuksesta olisi tullut luotettavampi.

Tutkimuksesta olisi voinut tulla luotettavampi, jos olisi ollut yhden tekijän sijasta kaksi tai useampi opiskelija, jolloin reflektointia ja vuoropuhelua olisi saatu aikaan. Tällöin myös synteisiin ja pohdintaan olisi ehkä saatu subjektiivisuuden tilalle objektiivisuutta.

12 Pohdinta

Pohdintaosiossa pohditaan oman tutkimuksen ja omien tutkimustulosten suhdetta teoreettiseen viitekehykseen sekä esitetään mahdolliset jatkotutkimusaiheet (Kananen 2015, 24). Pohdinnan keskeisen tuloksen voisi tiivistää seuraavaan määritelmään laadukkaasta pedagogiikasta. Laadukas pedagogiikka perustuu ennen kaikkea lämpimään vuorovaikutukseen, jossa kukin lapsi kohdataan omana ainutlaatuisena ja arvokkaana yksilönään (Ahonen & Roos 2021, 10.)

Kaikissa tutkimuksissa painotettiin vuorovaikutuksen tärkeää merkitystä lapsen kielenkehityksen tukemisessa. Hyvässä vuorovaikutussuhteessa aikuinen todella kohtaa lapsen ja pysähtyy kuuntelemaan lasta. Suuressa lapsiryhmässä pienen lapsen kontaktinoton havaitseminen ja ymmärtäminen on kuitenkin haastavaa. Voidaan kysyä, miten tähän haasteeseen voitaisiin vastata. Voidaan pohtia, miten varhaiskasvatukseen saataisiin lisää resursseja, jotta jokainen lapsi tulisi aidosti kohdatuksi joka päivä, eikä hänen tarvitsisi kilpailla aikuisen huomiosta. Ratkaisuna voisi olla päiväkodeissa ryhmäkokojen pienentäminen ja aikuisten määrän lisääminen suhteessa lapsiin. Tai edes nykyisten lain mukaisten suhdelukujen toteutuminen yksittäisessä päiväkotiryhmässä koko päivän osalta. Kun varhaiskasvatuksen henkilöstöä olisi lasten määrään nähden enemmän, olisi heillä enemmän aikaa lapsille ja paremmat mahdollisuudet vastata kunkin lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Tämä edistäisi myös varhaiskasvatuksen henkilöstön työhyvinvointia ja voisi ehkäistä osaltaan alalta pois siirtymistä.

Arja Halonen sanoi Pro gradussaan todella hienosti: Pieni lapsi tarvitsee lähelleen kasvattajan, joka tuntee lapsen yksilöllisen tavan kommunikoida. Kasvattaja eläytyy ja reagoi lapsen kontaktialoitteisiin ja rohkaisee siten lapsen halua vuorovaikutukseen. Olennaista on aikuisen kyky eläytyä lapsen olemisen maailmaan ja kyky olla vastavuoroisessa suhteessa lapseen. Lapsen tulee saada tunne siitä, että häntä kuunnellaan. Tärkeitä ovat varhaiskasvattajan sensitiivisyys ja tilanneherkkyys sekä pedagoginen taju. Käytännössä pedagoginen taju ilmenee siten, että aikuinen näkee sensitiivisyyttä vaativan tilanteen, ymmärtää näkemänsä, vaistoa tilanteen merkityksen ja toimii sitten sen pohjalta tunteisiinsa luottaen, vastuullisesti ja oivaltavasti. (Halonen 2010, 40-42.)

Kielinoppu-menetelmä todettiin käyttökelpoiseksi ja hyvin toimivaksi lasten kielenkehityksen tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Kielinoppu-laulut soveltuvat tukemaan kaikkien varhaiskasvatusikäisten lasten kielen kehittymistä. Lauluista hyötyvät erityisesti maahanmuuttajataustaiset ja monikieliset lapset sekä lapset, joilla on haasteita kielenkehityksessä.

Kielinoppu-ideaa kehitettäessä ei varmaankaan voitu arvata, että videoiden käyttämiselle löytyisi sellainenkin funktio, että COVID19-pandemiaan liittyvän maskipakon takia varhaiskasvatuksen henkilöstön suu on piilossa, mutta videolla laulavan henkilön taas ei. Kielinoppu-videoiden käyttäminen koronarajoituksiin liittyvän maskipakon aikana on koettu erittäin

hyödylliseksi, koska videolla laulavan suu näkyy. Koronan vaikutuksista ja maskin takaa puhumisen ja laulamisen vaikutuksista lasten kielenkehitykseen varmasti saamme jatkossa tutkimusta.

Kielinuppu -menetelmä on tehty lasten suomen kielen oppimisen tukemiseksi. Suomen toisen virallisen kielen ollessa ruotsi, pohdittavaksi jää voisiko Kielinuppu-menetelmää soveltaa myös ruotsin kielen oppimisen tukemiseen esimerkiksi kääntämällä Kielinuppu-laulut ruotsiksi. Olisi tasa-arvoista, jos hienosti toimivaa Kielinuppu-menetelmää voitaisiin käyttää myös ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa ja ruotsin kielikylpy -päiväkodeissa pedagogisena työvälineenä.

Niina Pitkäsen tutkimus vuodelta 2015 oli hämmentävää luettavaa. Voidaan pohtia, miten ihmisessä varhaiskasvatuksen ammattilaiset onnistuivat epäonnistumaan vuorovaikutuksessa ja kielellisen kehityksen tukemisessa niin täydellisesti. Olisi luullut, että videoitaessa he olisivat tietoisesti käyttäytyneet sensitiivisemmin ja lasta paremmin huomioiden. Pitkäsen tutkimuksesta osa toimii varoittavana esimerkkinä, miten ei kannata toimia, jos haluaa edistää vuorovaikutusta ja tukea lapsen kielenkehitystä. Kiire ja aikuisen väsymys näkyivät vaikuttavan negatiivisesti niin, että sensitiivisyys ja kielellisen mallintamisen käytännöt unohtuivat täysin.

Voidaan pohtia, onko resurssien puute syynä varhaiskasvatussuunnitelmassa määriteltyjen tavoitteiden toteuttamatta jättämiselle, esimerkiksi rikkaan kieliympäristön luomisen suhteen. Mietittäväksi jää, voisiko työn organisoinnilla ja resursoinnilla sekä kiinnittämällä huomiota varhaiskasvatuksen henkilökunnan työssä jaksamiseen parantaa mahdollisuuksia lapsen sensitiiviseen kohtaamiseen ja tätä kautta myös kielenkehityksen tukemiseen. Toivottavasti tämän tutkimuksen huonot tulokset eivät ole laajemmin yleistettävissä.

Liisa Ahonen ja Piia Roos sanovat kirjassaan ”Untuvikot” erittäin osuvasti, että resurssien puutteen taakse on luvattoman helppo kyyristyä piiloon. Oma tekemättömyyttään tai pedagogisesti matalalle asetettua rimaa on vaivattomampaa perustella resurssien vähyydellä oman viitsimättömyyden sijaan. Yhtä helppoa on nimetä lisäresurssi toiminnan kehittämisen edellytykseksi. (Ahonen & Roos 2021, 176.)

Tukiviittomien käytöstä on tutkitusti hyötyä. Tukiviittomien avulla voidaan tukea kaikkien lasten kielenkehitystä, mutta varsinkin niiden, joilla on erityishaasteita kielenkehityksessä. Tukiviittomien opettelu ei saisi jäädä vain yksilön oman kiinnostuksen varaan, vaan sen pitäisi ehdottomasti kuulua jokaisen varhaiskasvattajan ammatilliseen koulutukseen.

Jatkotutkimuksena tähän voisi olla esimerkiksi, miten lastenkirjallisuutta voidaan käyttää kielenkehityksen tukena tai miten kielenkehitystä voidaan tukea monikielisessä perheessä. Tällä hetkellä hyvin ajankohtainen aihe on esimerkiksi varhaiskasvattajan kasvomaskin käytön vaikutukset lapsen kielenkehitykselle.

Lähteet

Painetut

Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ahonen, L. & Roos, P. 2021. Untuvikot: Alle 3-vuotiaiden pedagogiikka. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ervast, L. & Leppänen, P.H. 2010, Kielellinen erityisvaikeus. Teoksessa Aaltonen, O., Laine, M. & Korpilahti, P. 2010. Kieli ja aivot: Kommunikaation perusteet, häiriöt ja kuntoutus. Turun yliopisto, kognitiivisen neurotieteen tutkimuskeskus. 212-221.

Halonen, A. 2010. Päiväkoti lapsen varhaisen kielenkehityksen ympäristönä. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteellinen tiedekunta, Opettajankoulutuslaitos, Varhaiskasvatuksen maisteriohjelma, Toukokuu 2010.

Johansson, K., Axelin, A., Stolt, M., Ääri, R-L (toim.) 2007. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Turku: Turun yliopisto.

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas: Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S-M., Pietilä A-M., Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsennettyyn tietoon. *Hoitotiede* 25 (4), 291-301

Koivula, M. & Laakso, M-L. 2017. Lapsen varhainen kehitys kommunikaation, vuorovaikutussuhteiden ja leikin näkökulmasta. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A., Eerola-Pennanen, P. & Böök, M. L. 2017. Valloittava varhaiskasvatus: Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino. 108-128

Kunnari, S. & Savinainen-Makkonen, T. 2020. Äänteelliset taidot. Teoksessa Niemitalo-Haapola, E., Haapala, S. & Ukkola, S. 2020. Lapsen kielenkehitys: Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Jyväskylä: PS-kustannus. 59-75

Lyytinen, P. 2014. Kielenkehityksen varhaisvaiheet. Teoksessa Niilo Mäki -instituutti, Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.) 2014. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. 4. uudistettu painos Jyväskylä: PS-kustannus. 51-71

Niemitalo-Haapola, E., Haapala, S. & Ukkola, S. (toim.) 2020. Lapsen kielenkehitys: Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Nurmi, J., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2015. Ihmisen psykologinen kehitys. 6. uudistettu painos Jyväskylä: PS-kustannus.

Paavola-Ruotsalainen, L. & Rantalainen, K. 2020. Varhaiset vuorovaikutustaidot. Teoksessa Niemitalo-Haapola, E., Haapala, S., Ukkola, S. & Dindar, K. 2020. Lapsen kielenkehitys: Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Jyväskylä: PS-kustannus. 17-36

Pitkänen, N. 2015. Kielen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksen kontekstissa: tutkielma päiväkodin henkilökunnan käyttämistä pedagogisista keinoista. Pro gradu -tutkielma, erityispedagogiikka, kasvatustieteen laitos, Turun yliopisto.

Ruotsalainen, R. 2013. Päiväkodin henkilökunnan kokemuksia viittomien käytöstä lasten kielen kehityksen tukena. Pro gradu -tutkielma, logopedia, käyttäytymistieteiden ja filosofian laitos, Turun yliopisto.

Sandberg, E. 2021. Pedagoginen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Stolt, M., Axelin, A. & Suhonen, R. 2016. Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. 2. korjattu painos. Turku: Turun yliopisto.

Vilkkä, H. 2021. Näin onnistut opinnäytetyössä: Ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sähköiset

Aivoliitto, kommunikaatiokeskus. 2021. Puheen ja kielenkehitys. Viitattu 12.05.2021.

<https://www.aivoliitto.fi/kommunikaatiokeskus/kehityksellinenkielihairio/puheen-ja-kielenkehitys/>

Helsingin kaupunki, Kotihoidon tuki ja Helsinki-lisä, 2021. Viitattu 15.08.2021

<https://www.hel.fi/helsinki/fi/kasvatus-ja-koulutus/paivahoito/lapsen-hoitaminen-kotona/kotihoidon-tuki-ja-helsinki-lisa/>

Kela, Kotihoidon tuki, 2021. Viitattu 15.08.2021.

<https://www.kela.fi/kotihoidontuki>

Kotimaisten kielten keskus. Kielitoimiston ohjepankki. 2015. Yhdyssana vai ei? Viitattu 05.09.2021.

<http://www.kielitoimistonohjepankki.fi/ohje/112>

Opetushallitus 2021. Kielten rikas maailma -materiaali. Viitattu 02.10.2021

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kielten-rikas-maailma-materiaali>

Repo, L., Paananen, M., Eskelinen, M., Mattila, V., Lerkkanen, M-K., Gammelgård, L., Ulvonen, J., Marjanen, J., Kivistö, A. & Hjelt, H. 2018. Varhaiskasvatuksen laatu arjessa - Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Karvi, Kansallinen Koulutuksen Arviointikeskus, 2019. Julkaisut 15:2019. Viitattu 17.10.2021.

https://karvi.fi/app/uploads/2019/09/KARVI_1519.pdf

Salminen, A. 2011 Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja, opetusjulkaisuja 62, julkisjohtaminen 4, Vaasa 2011. Viitattu 15.04.2021.

https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf

TENK Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2021. Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK). Viitattu 07.10.2021

<https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk>

Vaara, R. 2017. Lapsen kielellinen kehitys: miten päiväkotitoiminnalla voidaan vaikuttaa siihen. Kasvatustieteen kandidaatintyö. Kasvatustieteiden tiedekunta, varhaiskasvatuksen koulutus.

<http://jultika.oulu.fi/Record/nbnfioulu-201801181100>

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Viitattu 15.7.2021.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Opetushallitus. Viitattu 15.08.2021.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf